

Rechtskrundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

RECHTSWETENSCHAP — RECHTSSOCIOLOGIE —

WIJSBEGEERTE VAN HET RECHT (I)

I. Rechtssystematiek

Door rechtswetenschap verstaan wij gewoonlijk een stelselmatige en methodische uiteenzetting van het vigerende recht. Hierbij wordt op de eerste plaats aandacht verleend aan de wetteksten en aan de geldende jurisprudentie. Terloops wordt de gewoonte als een aanvullende rechtsbron ook nog in acht genomen. De jurist is er echter vóór alles om bekommerd een logische orde in de heersende rechtsregels op te sporen. Hij tracht deze regelen in enkele grote categorieën te groeperen. In iedere categorie ontdekt hij leidende hoofden. Aan de grond van gans het rechtssysteem ontwaart hij enkele algemene begrippen, die overal terug komen.

Aldus worden rationeel de hoofdlijnen van een rechtssysteem vastgelegd. De construerende en deducerende geest vindt in dit systeem een verzadiging van zijn drang naar klaarheid en samenhang. Voor zover er na deze systematisatie nog plaats overblijft voor wat men de wijsbegeerte van het recht noemt bestaat deze dikwijls in een vergelijking en ordening van de rechtsconcepten, die in dit bij uitstek abstraherende proces gewonnen worden.

Het is echter zeer de vraag of een dergelijke systematische ordening van het vigerende recht heel de rechtsstudie uitput. Het doel van de rechtsstudie, globaal genomen, bestaat er toch in het rechtsverschijnsel zo dicht en zo volledig mogelijk te benaderen om het naar al zijn kenmerken te beschrijven. In de zo even aangeduide zin beperkt de rechtswetenschap er zich nu dikwijls toe een bepaald systeem op te bouwen, dat nodig is voor de goede werking van de organen, belast met de rechtsbedeling.

Een dergelijk rechtssysteem houdt echter op zich zelf geen stand.

Om een rechtssysteem uit te bouwen, dat aan de vereisten van een goede rechtsbedeling beantwoordt, dient men immers voeling te houden met gans het rechtsleven. Wie in het uitwerken van een dergelijk systeem alleen de tekst van de uitgevaardigde wetten en gevelde vonnissen onder het oog houdt, zou veel kans lopen in het ijle door te redeneren.

De wetten kunnen inderdaad in onbruik vallen. Uit-

eindelijk zijn zij op de samenleving en niet de samenleving op hen afgestemd. Anderzijds valt het steeds te voorzien dat tengevolge van de ontwikkeling der samenleving in de toekomst bepaalde arresten en vonnissen zullen indruisen tegen de jurisprudentie, die vandaag geldt. En hierbij gewagen wij nog niet van de spontane doorbraak van nieuwe instellingen en rechtsvormen, die in het sociale leven buiten het wettelijke kader en tegen de bestaande regeling in plaats grijpt. Een dergelijke doorbraak stellen wij nochtans steeds vast telkens de maatschappij door de gewelddadige « auseinandersetzung » van een gewapend conflict uit haar voegen wordt gelicht...

Wij zullen het nog herhaaldelijk over de doorbraak van deze nieuwe instellingen en rechtsvormen hebben. Zij houden verband met de opkomst — binnen en buiten het kader der huidige staten — van min of meer autonome rechtsgemeenschappen en met de verder schrijdende democratisering of socialisering van het recht tengevolge van een steeds meer actieve deelname der rechtsgenoten aan het juridische leven ener gemeenschap. Het is dikwijls zeer moeilijk de verschijnselen, die op dit alles betrekking hebben, in ons gangbaar rechtssysteem op te vangen... Vele verschijnselen kunnen inderdaad niet gerankschikt worden onder de klassieke rechtscategorieën zoals privaatrecht en publiek recht, wet en contract, « societas » (som van enkelingen) of corporatio (rechtspersoon als eenheidspersoon).

Meer en meer wordt het duidelijk hoe al de bovengenoemde rechtscategorieën in feite teruggaan op het laat-romeinse rechtssysteem van Justinianus, dat, gekenmerkt door een scherp individualisme en etatisme, slechts twee rechtsbronnen kende : de vrije wil van het individu en de wet van de staat.

Het recht is nu steeds gekenmerkt door een zware conceptuele aanwas en een ingewikkelde technische bovenbouw. Een jurist rukt zich dan ook slechts ten koste van grote moeite los uit de gebruikte formules en de conventionele noties. Het gevaar bestaat steeds dat deze formules en noties in de rechtspraktijk als het ware gehypostasieerd en als « Dinge an sich » behandeld worden. Men staart zich niet enkel blind op hun begrip-matige inhoud. Dikwijls

klampt men zich hardnekkig vast aan een bepaald woord-gebruik. Na een zekere tijd komt men aldus tot « gemomifieerde » concepten, waaraan de jurisprudentie nog wel allerlei redeneringen en gevolgtrekkingen vastknoopt, maar die onbekwaam zijn om de eigenlijke rechtseervaringen van de gemeenschap op te vangen en de rechtsverhoudingen, die er werkelijk in beleefd en aangevoeld worden, uit te drukken. Deze conceptuele korst is nochtans buitengewoon weerbarstig. Wanneer de afstand tussen « le donné » en « le construit » — om de beroemde terminologie van F. Gény te gebruiken — al te groot wordt zal men dan ook in plaats van nieuwe begrippen te ontwerpen tot de zogezegde juridische ficties zijn toevlucht nemen. Men doet beroep op de « vermoedelijke wil » van de wetgever of van een der betrokken rechtssubjecten om vast te kunnen houden aan het wettelijke voorschrift en om de klassieke juridische noties, die een bepaald rechtssysteem beheersen een mouw te kunnen aanpassen. « Une loi sociologique curieuse veut que la vie juridique se développe non pas à ciel ouvert, mais en se cachant sous des notions techniques qu'elle maintient tout en les vidant de leur contenu. Les concepts anciens qui n'ont qu'un caractère fictif sont comme la coque qui véhicule la vie tout en la protégeant », zegt G. Morin terecht. (2)

Op bepaalde ogenblikken volstaat het echter niet zich achter ficties te verschuilen om de werkelijkheid niet in de ogen te moeten zien. Juist omdat ons huidige juridisch begrippen-apparaat niet meer bekwaam is om de grondige verschuivingen en veranderingen te ondervangen, die zich overal buiten de georganiseerde kaders voordoen, sprak men in de laatste 25 jaar voortdurend van een crisis in de rechtswetenschap.

L. Duguit wees op de grote veranderingen, welke zich in het publiek en privaats recht voordeden. M. Leroy, Em. Levy en G. Radbruch legden er nadruk op dat de individualistische rechtsvormen meer en meer wegvallen en dat het recht als het ware gesocialiseerd wordt. G. Morin gewaagde van « La Révolte du droit contre le Code » en meende dat het noodzakelijk was de drie grondbegrippen van ons burgerlijk rechtssysteem — het contract, de persoonlijke verantwoordelijkheid en de individuele eigendom — te herzien. M. Hauriou riep een nieuwe term in het leven « L'Institution » en deze term werd de vlag, waarachter zich een hele school, die een meer grondige verklaring van het rechtsverschijnsel beoogde, schaarde. Dit zijn maar enkele stemmen.

Zij zijn het eens om erop te wijzen dat het rechtssysteem thans fel-bewogen is en dat de rechtswetenschap dikwijls niet bij machte is om dit leven in zijn opborrelende rijkdom en spontane uitgroei te volgen. Hoe moet hieraan verholpen worden?

De bovengenoemde auteurs menen allen dat het dringend nodig is dat rechtssystematiek en rechtssociologie in de toekomst hand in hand zouden gaan en dat de jurist voortaan bij elke stap beroep zou doen op de gegevens en de bevindingen van de rechtssociologie, die hem het recht in zijn verwevenheid met het huidige sociale leven leren kennen.

Deze mening is inderdaad onaanvechtbaar.

Elk rechtssysteem is immers per slot van rekening slechts een uitdrukking van de sociale werkelijkheid, waarin het recht baadt.

De formalistische school had het verkeerd voor, wanneer zij meende dat het rechtssysteem uit deze sociale werkelijkheid kon afgezonderd worden.

H. Kelsen was de voornaamste woordvoerder van

deze school. Hij poogde een « reine Rechtslehre » te ontwerpen door volgens een streng logisch-formalistische methode van de voor-handen zijnde rechtsregel steeds naar een hogere norm op te klimmen. Zodoende wilde hij de rechtsleer opsluiten in het « Sol-do ». De geldingskracht van de rechtsregel moest niet door zijn inhoud, maar door zijn afhankelijkheid van een hogere norm verklaard worden. Alles herleidt zich dan ook tot het opzoeken van de « grondnorm », waarop alle andere normen teruggaan.

Eenmaal de grondnorm gevonden, luidt de vraag echter: waarop steunt de « grondnorm » zelf? Langs louter formalistisch-logische weg kunnen wij niet hoger opstijgen vermits de « grondnorm » per definitie de « grondnorm » is: de eerste schakel van de keten, de top van de pyramide! Willen wij het antwoord op onze vraag niet schuldig blijven, dan is er slechts een uitweg: wij moeten van de vorm naar de inhoud van de rechtsregel overgaan en aldus de « reine Rechtslehre » verlaten om terug in de volle sociale werkelijkheid voet te vatten. Zelfs Kelsen geeft dit toe. Hij meent echter dat wij aldus op meta-juridisch terrein terecht komen. Deze mening is nu onaanvaardbaar: een juridisch systeem tot een louter formalistische-normatieve logica verengen staat gelijk met, zoals Lefur zegt, de grondslagen van het recht buiten het recht te plaatsen.

Wij zijn dus ten volle gerechtigd om in het rechtssysteem slechts een uitdrukking van het rechtssysteem te zien en dit rechtssysteem zelf slechts als een aspect van het sociale proces op te vatten. Uiteraard wijzen rechtssystematiek en rechtssociologie dan ook naar mekaar.

Daarnaast is er nog een tweede reden waarom de rechtssystematiek bij de sociologie aanleunen moet.

Zoals wij reeds zegden wil de jurist uit de systematisatie van het recht vooral technisch nut halen. Een rechtssysteem wil op de eerste plaats een instrument zijn: het beoogt praktische resultaten, het wil in de rechtspolitik en in de rechtsbedeling als een veilige gids fungeren. Men zou de rechtssystematiek een « praktische wetenschap » kunnen noemen in tegenstelling met de wijsbegeerte van het recht en de rechtssociologie, die eerder beschouwende « theoretische » wetenschappen zijn.

Het is nu evident dat de rechtssystematiek als praktische wetenschap steunen moet op de corresponderende theoretische wetenschappen. Zo bouwt de geneeskunde voort op de physiologie en zo heeft de ingenieur vóór alles een stevige mathematische vorming nodig.

Elke techniek streeft een doel na. Ook een rechtstechniek kan slechts verrechtvaardigd worden door de wijze waarop zij haar doel nastreeft en bereikt. Voor de techniek is de kennis van het doel dus van primordiaal belang. Kennis van het doel veronderstelt bij de jurist nu echter kennis van het rechtssysteem lijk het zich op een zeker ogenblik in een bepaald sociaal milieu ontwikkelt. Alleen wanneer de strekkingen van dit rechtssysteem duidelijk onderscheiden worden en men de waarden vat, die erin naar belichaming streven is het mogelijk met kans op succes voor de rechtsbedeling een bepaalde techniek te plannen.

Wij mogen derhalve besluiten dat de rechtswetenschap als systematisatie van het geldende recht ons naar een bredere studie van het recht voert. En op de eerste plaats naar de rechtssociologie!

II. Rechtssociologie

Wie het rechtsverschijnsel nu sociologisch wil beschouwen moet van het onmiskenbare feit uitgaan,

dat het rechtsverschijnsel zoals elk sociaal verschijnsel een bewustzijnsverschijnsel is, d.i. een verschijnsel dat aan het optreden van een wezen, begiftigd met bewustzijn en zelfbewustzijn, verbonden is.

Juist omdat de sociologie een « bewustzijnsverschijnsel » als voorwerp heeft kan zij nooit herleid worden tot de biologie en vergt zij een eigen methode van onderzoek en verklaring.

Deze vaststelling is van zeer groot belang...

Na Auguste Comte werd de sociologie inderdaad onder diverse vormen beheerst door een soort positivisme, dat in zijn scherpste uiting zelfs neerkwam op wat wij een « sociaal naturalisme » kunnen noemen. De sociale verschijnselen zouden binnen het bestek van de mechanische, energetische, geografische en biologische wetenschappen vallen. Vooral de biologie scheen ons een bevredigende verklaring van het sociale leven te kunnen aan de hand doen. De organicistische en racistische strekking en de leer, die de « struggle for life » als de grondwet van de samenleving beschouwt gaan terug op deze verklaring.

Telkens weer ziet men aldus in het sociale leven slechts een biologisch en anoniem krachtenspel: een botsing, samentrekking en cristallisatie van quasi-instinctmatige elementen.

Hierbij gaat echter de specificiteit van het sociale helemaal teloor. Het sociologisch positivisme meent de werkelijkheid getrouw weer te geven door alle metafysische begrippen uit het onderzoek te bannen. Het raakt echter in de ban van een sensualistisch empirisme dat de ervaring verengt tot het gebied der sensibele gegevens.

En van dit sensualistisch empirisme mag gezegd worden dat het uit liefde voor de werkelijkheid de ogen sluit voor de diepste werkelijkheid van het sociale leven. Wie alleen de « sociale buitenwereld », de geëxterioriseerde sociale werkelijkheid aan een statistisch onderzoek of een beschrijvende waarneming onderwerpen wil, kan zich nog in zekere mate met de methode der positieve wetenschappen behelpen. Eens men echter dieper doordringen wil in het rijke en zo verscheiden leven van de gemeenschap en men fenomenen als de godsdienst, de moraal, het recht en de kunst ontleden gaat schiet deze methode te kort.

Het sociologisch positivisme is thans een overwonnen standpunt. Het is de grote verdienste geweest van Max Weber en Max Scheler, in Duitsland, en van E. Durckheim en zijn school, in Frankrijk, aan de grondslag van het sociale verschijnsel opnieuw de bewustzijnservaring gelegd te hebben.

Juist omdat men sindsdien van deze bewustzijnservaring uitging en naar de bewustzijnservaring teruggraafde, ging de sociologie nieuwe wegen op.

Wij zouden de moderne sociologie thans evengoed een diepte-sociologie als een sociologie van de geest kunnen noemen. Gezien de rechtssociologie haar onderzoek in het kader van een dergelijke diepte- en geestessociologie doordrijven moet, weze het ons toegelaten hier even nader op deze begrippen in te gaan.

a) De diepte-sociologie en geestessociologie.

De diepte-sociologie vertrekt van de vaststelling dat het « totale sociaal phenomeen » — om een term van M. Mauss over te nemen — uit een verticaal pluralisme bestaat. Wij treffen in elk sociaal verschijnsel een opeenvolging van dieptelagen of niveau's aan, die het sociologisch onderzoek door middel van een diepte-ontleding of een fenomenologische herleiding zo volledig mogelijk in het licht moet stellen. Aanstands zullen wij enkele dergelijke diepte-lagen

of sociale niveau's beschouwen. Vooraf dienen wij echter aan te merken dat elke schematisatie hier in feite neerkomt op een ontworping van de werkelijkheid. Alle sociale diepte-lagen grijpen inderdaad op mekaar in en zijn onafscheidbaar verweven in hetzelfde sociale leven, dat bij uitstek beweeglijk en veranderlijk is. Een volledige intuïtie van de sociale werkelijkheid moet derhalve steeds een intuïtie van het ene en ondeelbare sociale phenomeen in zijn totaliteit zijn. Willen wij echter deze intuïtie tot klaarheid brengen, dan moeten wij haar analyseren en hier komt, zoals H. Bergson het in zijn werk zo schitterend aantoonde, steeds het schematiserende, reïfiërende en spatialiserende intellect tussen, dat de verscheidene fenomenen uit het sociale weefsel afzondert, als vaste entiteiten tegen en naast mekaar plaatst en zodoende de werkelijkheid ontworpt.

Dit alles verhindert echter niet dat een globale intuïtie van het sociale phenomeen ons verschillende stroken in het phenomeen waarnemen doet. Mits het voorbehoud in acht te nemen dat deze stroken of lagen steeds samenhangen en hun grenslijnen nooit scherp af te bakenen zijn, maar eerder in een soort nomansland vervloeien, kunnen wij een blik werpen op de voornaamste sociale niveau's welke een diepte-ontleding onderscheiden moet.

1. Aan de *oppervlakte* van het sociale leven treffen wij *uiterlijk waarneembare* dingen aan: de geografische ligging en de demografische samenstelling van een bepaalde gemeenschap, gebouwen, verkeersmidde-len, wegen, nuttigheidsgoederen. Deze materiële bovenbouw van de samenleving wordt bestudeerd door de « sociale morphologie ». Opdat wij hier echter van een « sociale bovenbouw » zouden kunnen spreken is het nodig dat de collectiviteit erop ingewerkt heeft. Onmiddellijk wordt dan ook de vraag gesteld hoe de collectiviteit op deze bovenbouw inwerkte.

2. Om op deze vraag te antwoorden moeten wij naar een *tweede sociaal niveau* afdalen: het niveau der *sociale organisaties of der superstructuren*, waarin het sociale leven geordend en vastgeklonken is. De sociale organisaties zijn niets anders dan collectieve gedragingen, die ingeplant, samengeschied, gehierarchiseerd en gecentraliseerd zijn volgens een vooraf beraamd en bepaald patroon. Zij oefenen steeds een sociale dwang uit, die van buiten komt. Zij staan inderdaad steeds min of meer op afstand van het veel rijkere sociale leven, dat spontaan onder deze organisaties opgroeit. De organisaties slagen er nooit in dit rijke en dynamische « ondergrondse » leven volledig uit te drukken. De organisatie is inderdaad een rationeel schema, dat de gemeenschap met haar veelheid van sociale vormen en verbanden, slechts zeer gebrekkig tot uiting brengt. Elke organisatie is dan ook maar een voorlopige organisatie. De samenleving voedt namelijk in zich een stel krachten, die binnen een zeker tijdsverloop ofwel geleidelijk de sociale structuren zullen doortrekken ofwel gewelddadig tegen de gevestigde sociale ordening moeten in opstand komen. Een verder doortrekken van de analyse voert ons dan ook tot deze krachten.

3. Onder de gevestigde sociale ordening treffen wij het *spontane sociale leven* aan. In elke samenleving komen gedragingen en praktijken voor, die niet vastgeschroefd zijn in een planmatig opgestelde superstructuur. Deze gedragingen evolueren op soepele wijze volgens de fluctuaties van het leven, dat spontaan uit de schoot van de gemeenschap opwelt. Zij komen dan ook gemakkelijk in botsing met de ge-

consacreerde sociale orde. Soms staan wij hier voor echte scheppende sociale gedragingen. Deze gedragingen komen voor in tijdperken van hoge spanning, wanneer het maatschappelijk leven uit zijn voegen wordt gelicht. Zij zijn als het ware de eerste uiting en de onmiddellijke veruitwendiging van de nieuwe waarden en gedachten, die de gemeenschap dan be-roeren. Zij geven ons dan ook een onmiddellijk gezicht op de kern van het sociale proces zelf, dat, fundamenteel gezien, neerkomt op een collectief vatten en beleven van waarden.

4. Vooraleer wij het plan dezer waarden en ideeën bereiken dienen wij echter nog de *symbolische sfeer* te onderscheiden. De sociale symbolen zijn geen tekenen die naar sommige materiële voorwerpen verwijzen, zoals men ze nochtans dikwijls definieert. Evenmin zijn het echter scheppingen van onze fantasie. De symbolen zijn het bindteken tussen de geestelijke waarden en ideeën en de physische en sensibele sociale werkelijkheid. Langs de symbolen worden collectief-ervaren geestelijke waarden en zinnen in bepaalde sociale groepen en situaties belichaamd. De symbolen drukken deze waarden en zinnen uit. Zij doen het echter op een onvolkomen wijze. Vandaar dat zij deze waarden en zinnen evenzeer naar voor brengen als verdoezelen.

De symbolen nemen zeer verscheidene vormen aan in het groepsleven. Zij vervullen erin een gewichtige rol. Beperken wij ons hier tot een paar voorbeelden. De woorden, die wij uitspreken en waardoor wij met mekaar in contact komen, zijn niets anders dan symbolische tekenen van onze gedachten en gevoelens. Een vaandel of een blazoën is het zinnebeeld van de doeleinden, die een bepaalde vereniging nastreeft. De wetten en de gerechtelijke vormen symboliseren de waarden die in het rechtsleven van een gemeenschap tot uitdrukking worden gebracht. Wij mogen zeggen dat heel het gemeenschapsleven overspannen is met een symbolische sfeer.

5. Uiteraard wijst het symbool echter naar een dieper-liggende realiteit. Het symboliseert iets. Onder de sociale organisaties, gedragingen en symbolen treffen wij dan ook een *ganse wereld ideeën en waarden* aan, waaruit de eigenlijke motorische motieven voor het sociale gedrag geput worden.

Wij kunnen hier niet ingaan op het ontologische statuut van deze waarden en ideeën.

Het volstaat er even de aandacht op te vestigen hoe een sociologie die aldus het sociale verschijnsel in al zijn diepte-lagen ontleedt, noodzakelijkerwijze een geestessociologie wordt.

Het grote probleem waarop deze geestessociologie stuit kan als volgt samengevat worden: Welk verband bestaat er tussen de wereld der geestelijke waarden en ideeën, de sociale symbolen en de vele sociale groepen en concrete historische situaties? Het is immers evident dat wij in een concrete sociale situatie slechts bepaalde geestelijke waarden, slechts een sector van het rijk van de Geest vatten. In het beleven der waarden grijpt aldus een selectie plaats, die beantwoordt aan het bijzondere sociale perspectief, waarin de waarden beleefd worden en die een eigen aangepaste symboliek verwekt. Het is onmogelijk alle waarden en ideeën in een en zelfde ervaring te doorzien. Aan elke ervaring corresponderen dan ook bepaalde waarden, symbolen en gedragingen. De «sociologie van de geest» wil juist de samenhang tussen deze waarden, symbolen en gedragingen bestuderen.

Het is de verdienste geweest van de «Verstehende Sociologie», waaraan de naam van Max Weber verbonden is, de weg voor de sociologie van de geest

gebaand te hebben door het sociale gedrag te interpreteren volgens de «geestelijke zinnen», die erin ge-incarneerd zijn. De «Verstehende Sociologie» meende terecht dat het niet mogelijk was het sociale phenomenon te begrijpen zonder de «Wertzusammenhang» tussen de geestelijke waarden en het effectieve sociale gedrag te vatten. Zij zag in het sociale verschijnsel een bewustzijnsverschijnsel, een vergeestelichte werkelijkheid. Zij wilde er dan ook een idealistisch-realistische methode op toepassen.

Hiermede is onze diepte-ontleding echter nog niet af. Wij zegden dat aan de grond van het sociale verschijnsel een bewustzijnservaring lag. Een onderzoek van de *grondlaag* der sociale werkelijkheid leidt ons dan ook naar de *sociale psychologie* in de meest eigenlijke betekenis van het woord. Wij moeten de diepte-ontleding voltooien met een bezinning op wat wij de *oorspronkelijke sociale bewustzijnsakten* kunnen noemen.

Deze bezinning is van zeer groot belang.

Als gevolg van deze bezinning zullen wij immers de *ggz. sociabiliteitsvormen*, de elementaire sociale verbindingen, de verschillende wijzen van opgenomen te zijn in en door het geheel, kunnen vaststellen.

Deze vaststelling moet nu het uiteindelijke oogmerk van elke sociologische arbeid zijn. De sociabiliteitsvormen maken immers als het ware de laatste ondeelbare bestanddelen, de minima-deeltjes, de electronen van het sociale leven uit.

De «sociale electronen» zijn niet, lijk T. Hobbes en na hem de aanhangers van de «contrat social»-leer ten onrechte meenden, de geïsoleerde en op-zich-zelf staande individuen.

Hobbes wilde methodes van de natuurwetenschappen, inzonderheid van de mechanica toepassen op het sociale verschijnsel. Hij veronderstelde dat aan de beweging van de atomen bij de menselijke individuen een «conatus sui tuendi et conservandi» beantwoordde, die tot zeer gevaarlijke conflicten en botsingen moest leiden, wanneer geen «sociaal contract» af-gesloten werd.

Het verleden heeft reeds afgerekend met dit simplistisch sophisme. Het is immers onmogelijk van het gemeenschapsloze individu tot de gemeenschap te komen. E. Durkheim wees terecht op de noodzakelijkheid «d'expliquer les phénomènes, qui se produisent dans le tout par les propriétés caractéristiques du tout, le complexe par le complexe, les faits sociaux, par la société».

De grondbestanddelen van het sociale leven zijn derhalve de vormen van sociabiliteit zelf, de verschillende wijzen waarop de mens zich met zijn evenmens in het sociale geheel onmiddellijk verbonden voelt.

Aan de grond van het sociale verschijnsel treft de diepte-analyse deze sociabiliteitsvormen aan.

b) Gevolgtrekkingen voor de rechtssociologie.

De rechtssociologie dient zich nu binnen het kader van een dergelijke diepte- en geestessociologie te bewegen.

Zoals in elk sociaal verschijnsel kunnen wij ook in het rechtsphenomeen verschillende diepte-lagen onderscheiden. Wanneer wij naar het oorspronkelijke en zuivere rechtsphenomeen afdalen gaan wij van een min of meer star schematische en geijkt symbolisme geleidelijk naar een dynamisch-fluctuerend leven over. Wanneer wij integendeel van het oorspronkelijke rechtsphenomeen naar de «sociale buitenwereld» opklimmen, zien wij hoe het rechtsleven zich tengevolge van een proces van veruitwendiging steeds in vastere en meer onbeweeglijke gegevens

crystalliseert. Opeenvolgens treffen wij waarden, doeleinden, normen en plichten, procedureregels en instellingen aan. Aan de oppervlakte van het sociale leven wordt de oorspronkelijke en onmiddellijke rechtserfaring als het ware uitgedoofd onder een dikke rots van conventionele noties, die niet langer doordacht worden, doch in het dagelijkse gebruik algemeen gangbaar zijn en nuttig blijken.

Uit dit alles vloeien zeer belangrijke gevolgtrekkingen voort.

Beperken wij ons hier tot een besluit :

Doorgaans blijft de rechtswetenschap staan bij de studie van wat het « positieve recht » genoemd wordt. Door « positief recht » verstaat men het geheel van de normen, die door een gevestigd gezag met het oog op het « algemene welzijn » opgelegd en desnoods dwangsgewijze gehandhaafd worden. Men blijft bij dit geheel van normen, dat normenstel staan. Men beschouwt het als het « nec plus ultra » van de juridische werkelijkheid. Verder graaft men niet. Men vraagt zich niet af hoe de norm tot stand komt. In de ogen van de meeste auteurs, die over recht schrijven, gaat de norm door als de eerste en enig mogelijke manifestatie van het recht. Het lijkt wel een vanzelfsprekend gegeven te zijn dat het recht bestaat uit een normenstel, dat aan de leden van een gemeenschap bepaalde handelingen en onthoudingen oplegt. Een diepgaand onderzoek lijkt overbodig.

Een Russisch auteur, die aan de Sorbonne doceert, M. N. Alexeiev, merkt nu terecht op dat de rechtsleer aldus mijlen ten achter staat bij aanverwante geestelijke wetenschappen. Het « normativisme » is inderdaad reeds sinds lang voorbijgestreefd in de moraal-philosophie (3). Het is de grote verdienste geweest van Max Scheler aangetoond te hebben dat de norm slechts een middel is om een waarde in de werkelijkheid te incarneren en derhalve op zichzelf geen stand houdt. Sindsdien ging de aandacht van de ethica op de eerste plaats naar de waarden uit. De rechtsphilosophie bleef integendeel halt maken bij de normen. Dit duidt nu op een echte verstarring. De rechtsleer mag de waarden immers zo maar niet uitschakelen. In zekere zin kunnen wij thans, lijk M. N. Alexeiev zegt, evenmin een rechtstheorie opbouwen zonder rekening te houden met de waarden als men een physische hypothese zou kunnen ontwerpen zonder daarbij de beginselen van de relativiteit en van de quanta-leer in acht te nemen.

Onderzoeken wij even het verband tussen norm en waarde.

Lijk wij zoëven zegden, houdt de norm op zichzelf geen stand. Hij dient teruggeleid te worden tot de waarden en de weerstanden, die zich tegen hun belichaming in het gemeenschapsleven verzetten.

De norm spruit inderdaad voort uit wat wij de breuk tussen een bepaald geestelijk ideaal en de ruw-voorhanden zijnde werkelijkheid kunnen noemen.

Uiteindelijk streven wij er naar in het recht het sociale leven hoger op te heffen door bepaalde geestelijke waarden in de samenleving te verwezenlijken. G. Gurvitch noemt het recht dan ook terecht een incarnatieproces, dank zij hetwelk sommige morele waarden in het groepsleven belichaamd worden (4). Dit incarnatieproces geschiedt nu echter niet zonder slag of stoot. In het groepsleven trekken zich allerlei weerstanden samen die zich tegen de verwezenlijking van de morele waarden in het sociale gedrag verzetten. Er blijft steeds een kloof gapen tussen het ideaal en de werkelijkheid.

Langs de norm trachten wij nu deze kloof te overbruggen. Een norm ontwerpen betekent niets anders dan geschikte maatregelen treffen om de struikel-

stenen te verwijderen die de verwezenlijking der waarden verhinderen. Wij doen beroep op de norm wanneer de waarde een hinderpaal ontmoet op de weg naar haar incarnatie. Dan schrijven wij het gedrag een gebiedende richtlijn voor, of liever, dan roepen wij een bepaald subject dat tengevolge van een opbruisen van passies of een koppig weigeren van de wil een bepaalde waarde weigert te erkennen een verbiedend « halt » toe.

Wij voelen aldus in zekere zin pas ten volle aan wat een norm betekent wanneer wij moeten afrekenen met bepaalde hinderpalen, die de belichaming van sommige morele gegevens in het gedrag verhinderen. Zonder deze hinderpalen zou het « Du Sollst », dat in elke norm steekt, nooit ten volle tot ons bewustzijn doorklinken. En bemerken wij nogmaals, het gaat in dit « Du Sollst » niet zozeer om een gebod, als wel om een verbod ! De norm wil ons in de eerste plaats van bepaalde daden afhouden. In de norm verschijnt de zedelijke waarde ons onder de vorm van een negatieve regel. Algemeen ethische waarden, zoals rechtvaardigheid, liefde en eerbied voor de evenmens drukken zich in de norm concreet uit onder de vorm van een bepaald verbod. De algemene ethische aansporing « wees rechtvaardig », « bemin uw naaste » wordt « gij zult niet stelen » of nog preciser « dit of dat — deze zwendel in goederen of deze verrijking zonder oorzaak — is diefstal en derhalve verboden ». Wij zouden kunnen zeggen dat de norm ons onmiddellijk van een onbehoorlijke of negatieve daad afhoudt en ons slechts nadien en als bij weeromstuit tot het stellen van een behoorlijke of positieve daad aanzet. Vandaar het overwegend negatief en begrenzend karakter der normen.

Het is nu evident dat uit dezelfde waarde-inhoud zeer uiteenlopende normen kunnen afgeleid worden. Dezelfde waarde kan immers op duizend en één verschillende hinderpalen stuiten, wanneer zij in de werkelijkheid moet omgezet worden.

Deze hinderpalen variëren van gemeenschap tot gemeenschap en binnen dezelfde gemeenschap veranderen ze onophoudelijk. Elk nieuw tijdsgewricht brengt immers zijn eigen moeilijkheden, bedreigingen en gevaren mede. In de veronderstelling dat de te incarneren waarde inmiddels dezelfde blijft, zal deze waarde aldus telkens en telkens weer aanleiding geven tot andere normen. De normen worden niet alleen in functie van een gegeven waarden-inhoud, maar ook in functie van de bijzondere en momentele noden van een concreet sociaal milieu bepaald.

Het zal dan ook niet steeds gemakkelijk zijn de waarden te onderkennen, waaraan een bepaald normenstelsel beantwoordt.

Zo drukt geen enkele wettelijke verordening op rechtstreekse en adequate wijze het waardenfundament uit, waarop onze huidige staat gevestigd is. Om een gezicht te krijgen op dit waardenfundament moeten wij heel wat verordeningen samennemen en dan nog bieden deze verordeningen wegens hun overwegend repressief karakter ons eerder een negatief beeld aan van dit fundament. In zekere zin zullen wij dit waardenfundament alleen rechtstreeks ervaren, wanneer wij ons binnen de samenleving plaatsen en de reacties van de samenleving ten overstaan van bepaalde gewichtige gebeurtenissen zo nauwkeurig mogelijk medebeleven.

Het waardenfundament van een bepaalde gemeenschap gaat echter dikwijls schuil achter een algemene notie zoals de « openbare orde », die men herhaaldelijk in de wetten en verordeningen aantreft. Zoals J. Dabin zegt, synthetiseert deze notie de essentiële

normatieve beginselen van het politieke en sociale leven eener gemeenschap. (5)

Vandaar dat ons Burgerlijk Wetboek bepaalt dat van de wetten, waarbij de openbare orde betrokken is, niet mag afgeweken worden door bijzondere overeenkomsten. Deze wetten zijn immers imperatieve wetten en staan als dusdanig tegenover de suppletieve wetten, wier beschikkingen slechts van kracht zijn zo de partijen er door hun overeenkomst niet anders over geoordeeld hebben.

Het is echter dikwijls zeer moeilijk om uit te maken of een wet ja dan neen van openbare orde is. De moeilijkheid wordt nog groter wanneer wij de vraag te beantwoorden hebben of een bepaalde overeenkomst, die door geen enkele wettekst geregeld wordt, strijdig is met deze openbare orde. De beschikking dat van de «openbare orde» door geen enkele bijzondere overeenkomst mag afgeweken worden, geldt immers in het rechtsverkeer als een onaantastbaar beginsel. Het kan derhalve voorvallen dat de rechter, gesteld voor een bepaalde overeenkomst, genoopt wordt rechtstreeks uitspraak te doen over de «openbare orde». In dit geval dient hij achter het in voege zijnde normenstelsel door te graven naar de grondwaarden, die het gemeenschapsleven bezielen. Als vanzelf beweegt hij zich aldus op een dieper niveau in de rechtservaring. Aldus blijkt het duidelijk dat de normen niet de eigenlijke juridische grondlaag vormen. Zelfs bij ontstentenis van norm dient de rechter hier recht te spreken. Dit kan hij slechts door rechtstreeks en intuïtief door te dringen tot het waardenfundament, waarop heel het rechtsgebouw berust en dat eenieder, die betrokken is in de rechtservaring, moet eerbiedigen.

In vele gemeenschappen treffen wij nu sinds de Franse Revolutie de ggz. «Declarations des droits de l'homme et du citoyen» aan. Deze rechtsdeclaraties bevatten geen eigenlijke normen. Zij vaardigen geen onmiddellijke richtlijnen voor bepaalde gedragingen uit, maar verkondigen alleen de grote principes, die aan de basis van een bepaald rechtssysteem liggen. Vooral de beginselen die de betrekkingen tussen het gezag en de onderdanen in dit rechtssysteem regelen worden erdoor aangegeven. M. Hauriou merkt terecht op, dat wij in deze declaraties «le tréfonds de l'idée de l'Etat moderne» aantreffen en in een nog recent werkje «La Déclaration des droits sociaux» wijst G. Gurvtich erop, dat deze declaraties onder symbolische vorm onmiddellijk de waarden en ideeën uitdrukken, die in het rechtsleven van een bepaalde gemeenschap verwezenlijkt worden. Een studie van deze declaraties is dan ook een probaat middel om het waardenfonds van bepaalde rechtsgemeenschappen te leren kennen. (6)

Een ander middel om door te dringen tot de waarden bestaat erin onder de normen van een bepaald rechtssysteem een onderscheid te maken tussen wat Leon Duguit «les règles normatives» en «les règles constructives» noemt. (7)

In de «normatieve regelen» drukt zich volgens L. Duguit onmiddellijk de sociale grondnorm uit, waarmede een bepaalde samenleving staat of valt. De normatieve regelen zijn derhalve deze regelen die in geval van overtreding onmiddellijk een sociale reactie uitlokken, welke er naar streeft een georganiseerde vorm aan te nemen. Eenmaal zich in een gemeenschap, zegt L. Duguit, het onderscheid tussen geregeerd en geregeerden afgetekend heeft en de staatsinstelling derhalve virtueel voorhanden is, zullen de geregeerden van de geregeerdereisen dat zij de nakoming van de «normatieve regelen» verzekeren door hen met een georganiseerde sanctie te voor-

zien. De normatieve regelen zijn dan ook de eigenlijke rechtsregelen. Zij schragen heel het rechtsleven. In de grond is gans het rechtssysteem erop afgericht de naleving van deze «normatieve regelen» te waarborgen en af te dwingen.

Hiertoe worden door de geregeerdere alle geschikte maatregelen getroffen. Deze maatregelen zijn nu niets anders dan de «constructieve regelen». Zoals Duguit zegt, brengen deze regelen rechtswegen «des voies de droit» tot stand, welke de houders van de dwangmacht moeten volgen om hun macht uit te oefenen tegen diegenen, die onder een of andere vorm een normatieve regel overtreden hebben.

Bijna al de regelen, die wij in onze wetboeken aantreffen, zijn volgens Duguit «constructieve regelen». Samen vormen zij een soort technisch apparaat, bestemd om de eigenlijke normatieve regelen in de praktijk om te zetten. Deze laatste maken steeds maar een klein getal uit. Zo meent L. Duguit dat wij aan de basis van ons Burgerlijk Wetboek — hetwelk, wanneer men het familierecht terzijde laat, essentieel betrekking heeft op de onderlinge verhouding der burgers als enkelingen — slechts drie normatieve regelen aantreffen, namelijk de vrijheid van overeenkomsten, de eerbied voor de eigendom en de verplichting de schade te herstellen, die aan een ander werd aangedaan en waarvoor wij verantwoordelijk zijn. Alle andere voorschriften van het Burgerlijk Wetboek zouden slechts getroffen zijn met het oog op de nakoming van deze drie normatieve regelen, en derhalve constructieve regelen moeten genoemd worden.

In de opvattingen van L. Duguit steken nu ongetwijfeld veel interessante elementen. Wij menen echter dat hij niet voldoende doorgedrongen is tot het wezen van de normatieve regelen.

Beschouwen wij even nader de drie normatieve regelen, waaronder volgens Duguit heel ons burgerlijk rechtssysteem wentelt.

In feite staan wij hier voor geen «normatieve regelen». Als dusdanig schrijft de regel, die de vrijheid van overeenkomsten huldigt, ons geen enkele bepaalde gedraging of onthouding voor. Wel kan hij een hele reeks gedragingen of onthoudingen inspireren. Deze moeten echter dan nader vastgelegd worden. En er is hier plaats voor heel wat spelruimte! De «vrijheid van overeenkomsten» kan in zeer verschillende zin gepreciseerd worden. Hetzelfde geldt voor de regel, die de eerbied voor de eigendom verkondigt en voor deze, die de burgerlijke verantwoordelijkheid tot stand brengt. Op zichzelf genomen verschaffen deze regelen ons niet de vaste leidraad voor het gedrag, die wij nochtans van een norm zouden mogen verwachten. Best spreken wij dan ook hier niet over normen en regels. Het gaat hier eerder over een drietal beginselen, die algemene waarden formuleren, welke door de leden van een gegeven gemeenschap op een bepaald ogenblik in hun onderlinge betrekkingen als individuen en burgers beleefd worden. Wanneer deze beginselen de bron mogen genoemd worden, waaruit ons burgerlijk rechtssysteem zijn geldingskracht put, dan is het juist omdat zij onmiddellijk bepaalde waarden uitdrukken en omdat alle regelen, die deel uitmaken van dit rechtssysteem voortvloeien uit de incarnatie van deze waarden in het sociale milieu. L. Duguit had het juist voor, wanneer hij meende dat elk rechtssysteem tot enkele algemene beginselen kon teruggebracht worden. Hij voelde hier als het ware intuïtief aan dat de rechtsregelen niet de diepste laag van de juridische werkelijkheid uitmaken en dat wij achter deze regelen moeten doorgraven om de eigenlijke existentiële gronden van het recht te bereiken. Hij slaagde er echter

niet in de waarden te ontdekken. Hij meende een afdoende verklaring van het rechtsphenomeen gevonden te hebben wanneer hij in een bepaald rechtssysteem twee soorten normen onderscheidde.

Dat de zgz. normatieve regelen eigenlijk geen vaste normen zijn, maar wel beginselen, die bepaalde waarden uitdrukken, moge overigens uit de eenvoudige vaststelling blijken, dat na een zekere tijd deze regelen op een heel andere wijze dan vroeger toegelicht en gepreciseerd worden.

Niemand vat thans de vrijheid van overeenkomst nog in dezelfde zin op als honderd jaar terug. Vroeger werd dit principe op de meest individualistische wijze geïnterpreteerd. De overeenkomstsluitende partijen bepaalden vrijelijk en eigenmachtig de inhoud van hun contract. En eenmaal deze inhoud bepaald was, had het contract voor hen kracht van wet. Niemand, noch zij zelf, noch derden, noch de overheid mochten voortaan nog aan dit contract raken. Lijk G. Morin zegt, was het beginsel werkelijk « tout le contrat, rien que le contrat ». (8)

Het is evident dat de absoluutheid van dit beginsel thans langs alle zijden aangevochten wordt. De tussenkomst van de overheid breidt zich op het gebied van de overeenkomsten met de dag meer uit. Dikwijls is men niet meer vrij de tegenpartij te kiezen waarmede men een contract wil aangaan. Verder zal de overheid met het oog op de bescherming van de zwakkere partij nu eens het opnemen van sommige clausules in het contract verbieden en dan weer het inlassen van andere clausules gelasten. Jossierand sprak hier terecht van « le contrat dirigé », daarmede bedoelende dat het contract in veel gevallen niet enkel meer van de wil der partijen, maar ook van de wil der overheid afhangt en derhalve soms evengoed tot het private als tot het publieke recht kan gerekend worden. Men kan zich zelfs afvragen in welke mate b.v. de zgz. collectieve arbeidscontracten nog contracten zijn. Deze contracten gelden immers voor een hele bedrijfstak. Niemand die tot een bedrijfstak behoort kan er zich practisch aan onttrekken. In feite staan wij hier voor statutaire bepalingen, die betrekking hebben op het leven en de bedrijvigheid van sommige ondergeschikte sociale groepen, die met de dag meer autonomie verwerven.

Het contract heeft dus een hele evolutie ondergaan. Het beginsel van de burgerlijke verantwoordelijkheid en het beginsel van de eigendom maakten echter een analoge evolutie door. Ons Burgerlijk Wetboek omschreef in artikel 544 de eigendom nog als het recht om van de zaken het genot te hebben en er over te beschikken op de meest volstreckte wijze. Dit absolutistische karakter van de eigendom is thans volop in het gedrang gekomen. Met de dag wordt de sociale hypotheek, die op de eigendom drukt, zwaarder. Er weze hier als typisch voorbeeld slechts aangemerkt dat de theorie van het « misbruik van rechten », die H. De Page « un de ces moyens par lesquels se réalise l'idéal collectif du commerce juridique » noemt, vooral toegepast wordt op het eigendomsrecht. (9) Deze theorie onderstreept nu juist de sociale functie, welke aan de eigendom verbonden is en die de eigenaar in het gebruik van zijn eigendom moet eerbiedigen.

Wat de burgerlijke verantwoordelijkheid betreft volstaat het hier aan te merken dat de persoonlijke fout niet meer alleen de grondslag van deze verantwoordelijkheid is. Meer en meer zoekt men haar te gronden ofwel op het beroepsrisico, ofwel op het overheidsrisico, ofwel heel eenvoudig op de solidariteit, welke in een bepaalde gemeenschap bestaat en

die meebrengt dat aan eenieder het bestaansrecht en het levensminimum moet gewaarborgd worden.

Dit alles bewijst dat de drie beginselen, die volgens Duguit heel ons burgerlijk recht schragen, thans heel anders opgevat en uitgelegd worden dan enkele tientallen jaren terug. En dit om de eenvoudige reden, dat zich inmiddels verschuivingen voordeden in het waardenfundament van de gemeenschap en de mens thans zijn fundamentele bestaanssituatie op een heel andere wijze valoriseert dan in de negentiende eeuw.

Deze uitvoerige excursus wilde slechts aantonen dat de rechtssociologie, zo zij vruchtbaar werk wil leveren, eveneens haar opzoekingen binnen het kader van een diepte- en geestessociologie moet doordrijven.

Nemen wij thans de draad van onze uiteenzetting terug op.

III. Wijsbegeerte van het Recht

Na dit alles rijst inderdaad onmiddellijk een vraag: kan de rechtssociologie in het raam van een algemene diepte- en geestessociologie de enorme taak, welke haar toegemeten wordt, alleen, op eigen krachten, volbrengen en afwerken?

Het laat geen twijfel over dat het antwoord op deze vraag onkenkend moet zijn.

Om haar eigen zending tot een goed einde te brengen zal de sociologie van het recht zeer nauw moeten aanleunen bij de wijsbegeerte van het recht. Rechts-sociologie en wijsbegeerte van het recht zullen hand in hand moeten gaan.

Het volstaat hier nadruk te leggen op een paar punten om het goed recht van deze stelling te laten uitschijnen.

Wij wezen erop dat een sociologie die de ganse rijkdom en complexiteit van het sociale verschijnsel wil ontbolsteren, noodzakelijkerwijze een diepte-sociologie moet zijn.

Een diepte-sociologie veronderstelt nu echter een toepassing van de fenomenologische methode. Het is evident dat de sociologie, aan haar eigen krachten overgelaten, onmogelijk deze fenomenologische ontleding op een bevredigende wijze kan doorvoeren.

De draagkracht en de kenmerken van een fenomenologische herleiding kunnen alleen door de wijsbegeerte bepaald worden. Zonder wijsgerige scholing is een toepassing van de fenomenologische methode op het recht dan ook onmogelijk.

Wij toonden eveneens aan dat een diepte-sociologie uitmond in een geestessociologie. Het recht is een incarnatieproces van geestelijke waarden in sensibele gegevens en uiterlijk-waarneembare feiten. Welk is nu echter het ontologische statuut van deze waarden?

Zijn de waarden eenvoudige projecties van een individueel of collectief bewustzijn? Of dienen de waarden slechts eigenschappen genoemd te worden, die wij van uiterlijk-waarneembare zaken kunnen aflezen? Of treffen wij in de waarden geestelijke apriori-gegevens aan, die in sensibele feiten kunnen geïncarneerd worden zonder eruit voort te vloeien?

Alleen de wijsbegeerte kan op deze vragen antwoorden.

Daarmede zijn echter alle redenen, die pleiten voor een nauw contact tussen rechtssociologie en rechts-philosophie nog niet uitgeput.

Wij mogen zeggen dat zonder de hulp van de wijsbegeerte de rechtssociologie haar voorwerp onmogelijk kan afzonderen uit het « totaal sociale phenomeen ». De rechtsphilosophie zal het antwoord moeten geven op een primordiale vraag: waaruit en waarin bestaat de specificiteit van het rechtsverschijnsel? Alleen op grond van dit antwoord kan de rechts-

sociologie de criteria voor haar onderzoek aanleggen en de kaders van haar werkkring trekken.

Beschouwen wij een ogenblik de waarden die in het recht geïncarneerd zijn. Hoe kunnen wij de rechtswaarden onderscheiden van de morele waarden, van de religieuze waarden, van de esthetische waarden? Bezinning op deze waarden, reflexie op hun ideale structuren is nodig om de specificiteit te bepalen van de geestelijke gegevens die in het recht bevat liggen.

Wij staan hier echter voor een wederzijdse afhankelijkheid.

Een rechtsphilosophie, die algemene juridische beginselen wil vooropstellen zonder rekening te houden met de vaststellingen van de rechtssociologie moet uitlopen op een rationalistisch dogmatisme, dat sinds lang voorbijgestreefd is in de wijsbegeerte. Een dergelijk rationalistisch dogmatisme doet in feite niets anders dan door-redeneren in een onwerkelijke ruimte gevuld met abstracte begrippen, apriori-concepten en verstandelijke constructies. Deze «principlenreitererei» zal echter nooit vat krijgen op de werkelijkheid.

Zo wij de verschuivingen en veranderingen van de werkelijkheid uit het oog verliezen lopen wij zelfs groot gevaar een meta-recht op te bouwen. Elk meta-recht wordt nu vroeg of laat door de voorhanden zijnde werkelijkheid zelf geloochenstraft. Volgens een fatale slingerbeweging bestaat de reactie dan bijna steeds in een heropflakking van het positivisme, dat de specifieke werkelijkheid van het recht tot een werkelijkheid van een andere soort tracht te herleiden...

De wijsbegeerte van het recht zoekt derhalve steun bij de rechtssociologie. De rechtssociologie leunt echter zelf aan bij de wijsbegeerte van het recht. Ver van mekaar uit te sluiten zijn beide wetenschappen op samenwerking aangewezen. Zonder contact met de rechtssociologie verstart de rechtsphilosophie tot een rationalistisch dogmatisme. En andersom, zonder contact met de rechtsphilosophie glijdt de rechtssociologie af tot een naturalistisch positivisme.

Staan wij hier echter niet voor een onoverkomelijke moeilijkheid?

Wij nemen aan dat beide rechtsdisciplines, die wij zoëven bespraken, mekaar gronden. Doch is er wel een van beide gegrond? En verder. Waarmede moet de studie van het recht beginnen? Wanneer wij beginnen met de rechtssociologie moeten wij noodzakelijkerwijze beroep doen op de rechtsphilosophie. Wanneer wij willen aanvangen met de rechtsphilosophie dienen wij voorafgaandelijk over een materiaal te beschikken dat alleen de rechtssociologie ons kan verschaffen...

Er is maar een uitweg om de moeilijkheid te overwinnen en de kringloop door te hakken: terug te grijpen naar de onmiddellijke ervaring van de integrale rechtswerkelijkheid, wier gegevens zowel door de rechtssociologie als door de rechtsphilosophie, zij het dan ook op een verscheidene wijze en onder een ander opzicht benut worden. Alwie zich op het rechtsverschijnsel bezinnen wil moet zich op de eerste plaats tot de juridische ervaring wenden...

Besluiten wij dan ook deze uiteenzetting met een korte blik te werpen op wat eenieder, die de juridische ervaring uitdiepen wil, er onmiddellijk in vaststellen kan...

In de juridische ervaring stuiten wij onmiddellijk op twee totaal anderssoortige gegevens, die radicaal aan mekaar tegengesteld zijn en onder geen enkel opzicht tot mekaar kunnen herleid worden.

IV. De fundamentele autonomie van het Recht

Telkens wij in de juridische ervaring het rechtsproces tot zijn wezenstrekken trachten te herleiden

treffen wij er een onontkoombare dualiteit tussen feitelijke en normatieve gegevens aan.

De normatieve elementen houden verband met de geestelijke waarden en dringen zich dan ook met een soort a priori-karakter aan de persoon op... Zij moeten nochtans vrijelijk door onze wil beaamd worden en liggen dan ook aan de grondslag der eigenlijke verplichting.

De feitelijke elementen zijn integendeel de neerslag van de krachten en stromingen, welke het gemeenschapsleven beroeren en drijven. Niemand kan er zich aan onttrekken. Eens wij binnen de rechtsgemeenschap plaats nemen ondergaan wij deze elementen als een noodzakelijke drukking, die onafhankelijk van ons goedvinden uit het gemeenschapsleven zelf resulteert.

Beschrijven wij even in het kort deze beide reeksen gegevens...

Vooreerst dan de feitelijke elementen der rechtsorde.

Dat de rechtsorde van gemeenschap tot gemeenschap varieert en steeds al de concrete noden en behoeften weerspiegelt van de gemeenschap waarin zij verworteld is zal wel niemand betwijfelen. Ubi societas, ibi jus. Dit adagium is zo oud als de rechtswetenschap zelf.

Uiteraard groeit het recht op uit het gemeenschapsleven. Wij kunnen in zekere zin het recht het gebinte noemen van een gemeenschap, die een taak verwezenlijken wil en zich daartoe organiseert. Zonder rechtsordering kan in een gegeven gemeenschap inderdaad geen effectieve werkverdeling plaats grijpen. Onder een bepaald opzicht beschouwd is de rechtsorde niets anders dan de functionele organisatie van een bepaalde groep.

Dit phenomeen springt vooral in het oog bij primitieve volkeren.

H. Bergson heeft het primitieve sociale verband terecht «une société close» genoemd. Het leven van een dergelijke «gesloten groep» wordt door een elementaire machtsdrang bewogen, die zich zowel naar binnen als naar buiten doet voelen. Met Bergson zouden wij kunnen zeggen dat de gesloten groep er quasi-instinctmatig naar streeft zijn innerlijke eenheid te bevestigen door zich naar buiten uit tegen een andere groep te definieren. «C'est d'abord contre tous les autres hommes qu'on aime les hommes avec lesquels on vit» schrijft Bergson. (10)

T. Hobbes karakteriseerde de natuurtoestand van de mensheid als een «Bellum omnium contra omnes». Hij meende echter dat deze strijd tussen losstaande individuen gevoerd werd. In werkelijkheid ging het hier niet om een strijd tussen enkelingen, maar om een strijd tussen groepen. Het is juist in deze strijd dat de groep zijn eigenlijke samenhang verworven heeft. Het is steeds onder drukking van buiten uit dat het groepsleven zich naar binnen in ontwikkelt en dit volgens een aantal natuurlijke finaliteiten, die van meetaf aan in een dergelijk proces kunnen vastgesteld worden.

In de eerste plaats zien wij steeds hoe een gezag tot stand komt. Lijk L. Duguit terecht opmerkt treedt er in elke groep vanaf een zeker ogenblik een fundamentele differentiatie in tussen «regeerders» en «geregeerden» (11). Rond deze differentiatie spitst zich dan een hele hiërarchie toe. In de samenleving gaat middelerwijl de arbeidssplitsing verder. Meer en meer vervullen alle enkelingen binnen het maatschappelijke geheel een eigen taak. Als vanzelf groeit aldus in de gemeenschap een innerlijke ordening op. Deze ordening is echter alles behalve een statisch gegeven. Zij is aan een bestendige evolutie onder-

worpen die onder meer voor een goed deel door de bezitsstrijd bepaald wordt en als dusdanig volgens de bekende dialectiek van de Meester en de Slaaf verloopt.

H. Bergson heeft er terecht op gewezen dat de « gesloten gemeenschappen », waarin de mens op een bijna louter biologische en instinctieve wijze zijn sociale aanleg uitleeft het verst afstaan van het vrijheids- en gelijkheidsregime der democratie. In deze gemeenschappen treffen wij inderdaad een radicaal « dimorphisme » aan. Sommige mensen monopoliseren alle macht : zij zijn leider en worden geacht leider geboren te zijn krachtens en soort bovennatuurlijke beschikking. De anderen zijn onderdanen en zelfs dikwijls slaven. Wij staan hier voor een echt absolutisme : bij de geregeerden is de macht absoluut en bij de geregeerden de onderdanigheid al evenzeer. Vandaar dat de natuurgemeenschap een strak-gehiërarchiseerde groep is. Iedereen leeft in de ban van deze groep en binnen de groep worden alle natuurlijke verschillen en ongelijkheden op de spits gedreven. (12)

In een dergelijke gemeenschap zal het recht er zich toe beperken de spontane ordening, die uit het groepsleven opgeroemd is, kracht bij te zetten. Het recht van een dergelijke gemeenschap kunnen wij dan ook best een *functioneel* recht noemen. Dit recht behandelt de mens niet als een persoon, maar als een functie. De leden van een primitief sociaal verband voelen quasi-instinctmatig aan dat het groepsleven een arbeidsverdeling en een afbakening van eenieders taak eist. Zij schikken zich dan ook naar bepaalde regelen en aanvaarden dat hun activiteit voortaan binnen bepaalde geledingen moet geschieden.

Dit *functionele* recht ontleent zich dwingende kracht aan de vitale noodzakelijkheid waarmee het gemeenschapsleven zich bij primitieve volkeren opdringt... Bij deze volkeren zijn het individuele en sociale element nog niet gedifferentieerd. Vandaar dat de enkeling als het ware zijn evenwicht verliest wanneer hij zich uit de gemeenschap losmaakt. Telkens hij dit zou beproeven zou hij er als door een soort zwaartekracht terug heen gedreven worden.

Het spreekt nu vanzelf dat voor een dergelijk recht het welzijn van de groep als de enigste en hoogste norm geldt. Alleen het voortbestaan en de ontwikkeling van de groep worden door dit recht gevrijwaard. Lijk Ehrlich zegt wil een dergelijk recht alleen de « eingliederung » van de mens in de sociale verbanden voltrekken. (13) Wanneer de rechtsorde aan de enkeling, sommige rechten toekent dan geschiedt dit in laatste instantie nog met het oog op het welzijn van de groep. Het recht valt als het ware samen met het sociale mechanisme zelf. Daarom juist is bij primitieve volkeren de eigenlijke rechtssanctie, de uitsluiting uit de groep. De grootste straf die iemand treffen kan is de verbanning. Dan wordt de mens immers aan zich-zelf overgelaten en onttrokken aan elke bescherming.

In een dergelijke functionele rechtsordening steekt geen enkel absoluut element.

Thans bezit iedere mens een stel fundamentele rechten. Wij kunnen ons geen rechtordening meer voorstellen zonder deze rechten. In de « gesloten gemeenschappen » worden de rechtsverhoudingen nochtans uitsluitend met het oog op de vereisten van het groepsleven vastgelegd. Zij zijn dan ook uiteraard wisselvallig en veranderlijk. Ten bewijze daarvan hoeft men zich slechts de rechtssystemen uit de oudheid te herinneren. In de oudheid bestond er geen recht voor slaven en vreemdelingen. De slaaf was geen rechtssubject. Hij kon als een eenvoudige zaak behandeld en verhandeld worden. Tegen de vreemde-

ling mocht anderzijds naar willekeur geweld uitgeoefend worden. Hij behoorde niet tot de rechtskring. Het antieke recht was dan ook een groepsrecht, meer nog een kasterecht ! In feite drukte het slechts het machtsevenwicht uit, dat binnen de groep tot stand gekomen was. Het had geen universele betekenis. Het polariseerde alleen de heteronome druk van het groepsleven rond sommige feitelijke toestanden.

Nu nog komen de krachten, die de sociale cohesie in stand houden tot uitdrukking in het recht. De mens kan zich eenvoudigweg aan het recht niet onttrekken. Voor een groot deel leggen de gemeenschappen, waarin zijn bestaan vastgeklonken is, hem zonder meer het recht op.

Wij mogen dus nog steeds zeggen dat recht onder een bepaald opzicht het product van het gemeenschapsleven is. Het is dan ook onmogelijk op grond van zuiver rationele principes een rechtsorde op te trekken, die aan de natuur van de zaken zou beantwoorden en voor alle tijden en volkeren zou gelden. Elke rechtsorde is een positieve orde en kan als dusdanig niet losgemaakt of losgedacht worden van het leven der concrete gemeenschap, waarmee zij inherent verbonden is. « Les Codes des Peuples se font avec le temps, à proprement parler on ne les fait pas », zegde Portalis terecht...

In een grote mate houdt de rechtsorde derhalve geen rekening met onze *wilsautonomie*. Eens wij binnen de rechtsorde treden moeten wij ons voegen naar de eisen van een traditie, die dikwijls ver in het verleden terug-reikt en naar de aanspraken van het sociaal milieu, waartoe wij behoren en dat wij slechts ten dele beheersen.

Vele auteurs zullen nu nadruk leggen op het feit dat de rechtsorde toch een bepaald ideaal nastreeft. In hun bepaling van het recht stellen zij zich eerder op het standpunt van de wetgever, die sommige doeleinden wil bereiken en zich in het plannen van deze doeleinden en in het beramen van de middelen die ertoe voeren door de « rede » laat leiden. « Lex est ordinatio rationis ad bonum commune » zegde Sint Thomas.

Een dergelijke bepaling van het recht sluit echter de feitelijke rechtselementen en de heteronome druk, die met de rechtsorde gepaard gaat niet uit.

Het doel van het recht is het algemene welzijn. Het algemene welzijn staat echter altijd enigszins opgesteld tegen het particuliere welzijn. Er bestaat een welzijn van de groep als groep. De maatregelen die met het oog op dit welzijn getroffen worden houden dikwijls geen rekening met particuliere belangen. Onmiddellijk en actueel telt alleen het belang van de gemeenschap en niet het belang van dit of dat individu.

Men kan verder de inhoud van het algemeen welzijn niet op grond van louter rationele praemissen vaststellen. Deze inhoud wordt steeds geconditioneerd door tal van toevallige en historische factoren : de densiteit van de bevolking, de uitgebreidheid en de aard van het grondgebied, de rijkdom van de bodem, de ontwikkelingsgraad en de karaktertrekken van het volk, historische tradities, enz.

Het recht dient nu met al deze *toevallige factoren* nauwkeurig rekening te houden. Het wil immers *praktische resultaten* bereiken. Het wordt in grote mate beheerst door de wet van het succes. Op het stuk van het recht beoordeelt men de boom aan zijn vruchten. Niets berokkent aan de goede orde in de gemeenschap meer schade dan rechtsregelen, welke niet nagekomen worden. Wanneer men niet zeker is dat een rechtsregel door de meerderheid van de

burgers zal gevolgd worden, vaardige men hem best niet uit.

Daarbij komt nog dat het recht uiteraard tal van zaken regelt, die geen verband houden met de moraal en alleen betrekking hebben op de goede gang van het maatschappelijk leven. Vele normen kunnen wij loutere organisatie-voorschriften noemen. Zo worden de verordeningen op het verkeer eenvoudigweg genomen met het oog op een degelijke regeling van de maatschappelijke bedrijvigheid. Wij vragen ons niet af of deze regelen al dan niet goed zijn. Het volstaat dat zij nuttig zijn.

Geen wonder dan ook dat de rechtsorde vol steekt met *feitelijke elementen* en ons derhalve onder een zeker opzicht voorkomt als een mechanisme, dat ons goedschiks kwaadschiks omprangt en daarbij elk verzet van onzentweke breken kan, daar het met alle daartoe dienstige sancties uitgerust is.

Men zou echter ongelijk hebben te menen dat het recht aldus een louter positief feit is dat wij slechts hoeven te registreren en waarnaar wij ons willens nillens dienen te schikken.

Het recht kan inderdaad nooit tot een bruut feit herleid worden.

De rechtsorde bevat ongetwijfeld vele regelen, die enkel met het oog op hun maatschappelijke nuttigheid, genomen worden. Daarnaast treffen wij echter in elke geëvolueerde samenleving *een stel grondrechten* aan, zonder dewelke wij een bepaald sociaal systeem geen rechtsorde meer zouden nemen.

Beschouwen wij een ogenblik deze grondrechten. Zij houden onmiddellijk verband met de bevestiging van de persoon als geestelijk-bepaald en zelfstandig wezen in de samenleving.

Wanneer de mens zich als persoon affirmeert eist hij de mogelijkheid op om al de vermogens die uit zijn geestelijke spontaneiteit voortspruiten vrijelijk te kunnen ontwikkelen en door niemand in zijn opgang gehinderd te worden. Hij maakt aanspraak op het meesterschap over de materiële wereld en inzonderheid over de vruchten van zijn arbeid. Hij wil door de andere mensen als een zelf-doel en een gelijke behandeld worden en vordert daarom van eenieder een elementaire eerbied op voor het geheel van goederen en levensvoorwaarden, waarin zijn persoonlijkheid om zo te zeggen onmiddellijk wortel schiet.

Men overloope nu eens even onze moderne grondrechten: het recht van de mens op het leven, op de integriteit van zijn lichaam, op zijn eer en naam; de verscheidene openbare vrijheden: vrijheid van beweging, vrijheid van gedachte en godsdienst, vrijheid van onderwijs, vrijheid van vereniging en vergadering, vrijheid van pers en briefwisseling; de bezitsrechten: verwerving van eigendom door occupatie of arbeid; de verbintenissen en de verplichting voortspruitende uit vrijelijk aangegane contracten, de mogelijkheid om over zijn eigendom te beschikken onder levenden en doden; de rechten van de arbeid: het recht op arbeid, het recht op het product van de arbeid, het recht op een bestaansminimum; de politieke rechten: de gelijkheid van alle burgers voor de wet, het recht op een wettelijk geregelde rechtspraak en rechtsverkrijging, de afschaffing van de voorrechten, het recht van eenieder op deelname aan 's lands bestuur en op toelating tot de openbare ambten.

Al deze rechten sluiten rechtstreeks aan bij de fundamentele existentiële bewegingen, waarin de persoon zich in de gemeenschap uitleeft. Geleidelijk spruiten zij voor uit een steeds krachtiger en krachtiger *bevestiging van de persoonlijkheid*.

In de mate dat de rechtsnormen nu aansluiten bij deze grondrechten kunnen zij nooit tot louter feitelijke regelingen herleid worden. Juist omdat deze grondrechten het ruggemerg van de rechtsordering ener beschaafde natie uitmaken, voelen wij bij het beoordelen van bepaalde voorschriften aan, dat «overeenkomstig het recht»-zijn iets meer en iets geheel anders betekent dan het feit van physisch of materieel te bestaan of te kunnen bestaan.

Rechtsnormen die betrekking hebben op deze grondrechten dienen dan ook klaar van de physische wetten onderscheiden te worden. Physische wetten drukken alleen ditgene uit, dat is en geschiedt. Zij beogen enkel feiten te verklaren en ontlenuen hun volle waarde aan deze verklaring. Zodra zij door de feiten tegengesproken worden vallen zij weg. De rechtsregelen daarentegen willen geen feiten verklaren. Niet datgene wat is, maar datgene wat moet zijn is hier op de eerste plaats van belang. Wanneer bepaalde feiten indruisen tegen een rechtsnorm berooft hem dit niet van zijn geldingskracht. Een rechtsnorm die geschonden wordt krijgt integendeel nog meer relief. De schending van de rechtsnorm doet ons juist zijn eigenlijke natuur scherp aanvoelen. Wij zullen immers in geval van schending luidop affirmeren dat de norm boven de feiten verheven is en de feiten beheerst. Ondanks het feit dat hij overtreden wordt, blijft hij gelden. Macht en drukking slagen er niet in hem ongedaan te maken.

Om de rechtsnormen te verklaren mogen wij dan ook niet op het plan van de feitelijke gegevens blijven. *Wij moeten van het indicatieve naar het normatieve plan overstappen.*

In het rechtsleven ervaren wij aldus hoe zich binnen de feitelijke elementen van een gegeven sociale ordening *een absoluut element* doet gelden. Onze vrije wil wordt nu juist door dit element beroerd. Daarom treffen wij ook in het recht de eigenlijke verplichting aan.

De verplichting spruit inderdaad niet voort uit een nuttigheidsoverweging of uit een gevoelen van dwang, maar veronderstelt de vrijheid en het bewustzijn dat wij anders zouden kunnen handelen en toch niet anders mogen handelen, omdat wij als geestelijk-bezielde personen open staan *voor absoluut geldende waarden* die dwang en nut transcenderen.

Daarom juist worden wij in naam van het recht dikwijls tot opstand gedreven tegen regelen, die alleen door de macht in stand gehouden worden of enkel uit utilitaristische berekeningen voortvloeien. Telkens klinkt dan tot ons in de rechtserfaring de beroemde kreet van Antigone door, die naar het recht van het recht, dat in voege is vraagt en de van kracht zijnde beschikkingen aan een hogere norm toetst.

De critiek op de verschillende positivistische, historicistische, evolutionistische, utilitaristische en sociologische stromingen, die in de rechtsphilosophie opgeld maakten, kan dan ook steeds op dezelfde gronden ondernomen worden. Nooit kan het recht, wil het een recht zijn, ons als het product van een eenvoudig krachtenspel of als de eindterm van een evolutie van feitelijke gegevens opgedrongen worden. Naast de feitelijke gegevens laten zich ook normatieve gegevens in de rechtsorde gelden en langs deze normatieve gegevens om leunt de rechtsorde aan bij de morele orde.

In de juridische ervaring stuiten wij aldus steeds op een fundamentele antinomie.

Eenerzijds verschijnt het recht ons als het product van de immanente krachten die binnen elke gemeenschap werkzaam zijn. In een zeker opzicht is het

niets anders dan de innerlijke ordening, die binnen de gemeenschap tot stand komt. Vandaar dat het zich met dezelfde noodzakelijkheid als het gemeenschapsleven opdringt. In het recht staan wij voor een heteronome druk, waaraan wij ons niet kunnen onttrekken.

Anderzijds beperkt het recht er zich niet toe de bestanddelen van een sociale structuur strakker aan mekaar te binden. Het doortrekt heel het maatschappelijke bindwerk met een geestelijke inslag. Langs het recht om breekt een nieuwe dimensie in het gemeenschapsleven door: de morele waarden laten hun eisen gelden en schrijven de mens in de samenleving bepaalde normen voor.

De sociale dwang wordt aldus door een *morele verplichting* onderschraagd. Een *absoluut element* dringt in *contingente gegevens* door. De *autonomie van een morele aanspraak en de heteronome druk van het gemeenschapsleven*, affirmeren zich samen in hetzelfde stel regels. *Positieve draagkracht* wordt aan *normatieve geldingskracht* gekoppeld. Wij kunnen evengoed zeggen dat het recht de sociale werkelijkheid vergeestelijkt als de geestelijke waarden verwerkelijk. Het recht is wezenlijk een incarnatieproces waarin, om een term van G. Gurvitch te gebruiken, een «*normatief feit*» tot stand komt.

Daarin ligt heel het mysterie van het recht besloten.

De taak van de rechtsphilosophie bestaat erin zich

verder op dit mysterie te bezinnen en de existentiële achtergronden van het incarnatieproces, waarin het recht tot stand komt, op te helderen.

Mr Dr Carlos GITS,
Kortrijk.

(1) Onder deze titel brengen wij enkele themata samen, die wij uitvoerig ontwikkeld hebben in ons werk «*Recht, Persoon en Gemeenschap*», Leuven, uitgaven van het hoger instituut voor wijsbegeerte. — Kardinaal Mercierplaats 2. — 417 pag. — 195 fr. — C. Gits.

(2) G. Morin, *La Révolte du droit contre le Code*, p. 2, Paris, Sirey 1948.

(3) M. Alexeiev, *L'acte juridique créateur*, p. 1943-194 in «*Le Problème des Sources du Droit Positif*» (Annuaire de l'Institut international de Philosophie du droit et de Sociologie juridique 1934, 1935). Paris Sirey 1934.

(4) G. Gurvitch — zie vooral *L'idée du droit social*, p. 122. Paris, Sirey 1932 en G. Gurvitch, *L'Experience juridique*. Pag. 65. Paris Pedone.

(5) G. Dabin, *Théorie Générale du Droit*, p. 179, Bruxelles, Bruylant 1944.

(6) M. Hauriou, *Aux sources du droit*, p. 117. (Cahiers de la Nouvelle Journée nr 23), Paris, Blond & Gay 1933. G. Gurvitch, *La Déclaration des droits sociaux*, p. 46, Paris, Vrin 1945.

(7) L. Duguit, *Traité de Droit Constitutionnel T. I*, p. 106 en vgl., Paris Boccard 1927.

(8) G. Morin, *La Révolte du droit contre le Code*, pag. 13. (9) H. De Page, *Traité élémentaire de droit civil Belge*. T. I, pag. 122, n° 114, Bruxelles Bruylant 1933.

(10) H. Bergson, *Les deux sources de la morale et de la religion*, pag. 28, Paris, Presses Universitaires 1942.

(11) L. Duguit, *Traité du droit Constitutionnel T. I*, p. 655 en vgl.

(12) H. Bergson, *Les Deux sources de la Morale et de la Religion*, p. 296-297.

(13) E. Ehrlich, *Grundlegung der Soziologie des Rechts*, pag. 21, München, Drucker 1913.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 5 Januari 1950

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. Smeytyns.

Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven.

1. Koop en verkoop. — Vordering tot vernietiging wegens benadeling van meer dan 7/12. — Vermomde schenking.
2. Bewijs. — De bewijsvoorschriften omtrent de verbintenissen zijn niet van openbare orde.
3. Motivering. — Onderscheid tussen middelen en argumenten.

1. Art. 1674 B. W. verbiedt niet de onder de schijn van een verkoop vermomde schenkingen.

De artikelen 931 tot 935 B. W. zijn alleen niet van toepassing op schenkingen, welke vermomd zijn onder de schijn van een overeenkomst onder bezwarende titel, wanneer de opgemaakte akte het uiterlijk heeft van een akte onder bezwarende titel en niet openlijk de schenking te kennen geeft.

2. De wettelijke bepalingen betreffende het bewijs der verbintenissen, zoals o.a. de artikelen 1341 en 1353 B. W. zijn niet van openbare orde.

3. De rechter over de feiten is enkel verplicht de opgeworpen middelen te weerleggen, niet de eenvoudige argumenten van partijen.

Consorten Noulet t/ Echtgenoten Ryckman-Motte.

Gelet op de bestreden arresten, door het Hof van beroep te Gent achtereenvolgens gewezen op 14 Februari 1945 en 19 November 1947;

Over het eerste middel, schending van de artikelen 97 der Grondwet en 1674 van het Burgerlijk Wetboek, doordat het bestreden arrest van 14 Februari 1945, na verklaard te hebben dat de vordering tot vernietiging van bedoelde verkoop uit oorzaak van benadeling voor meer dan 7/12de, door eiseres ingesteld tegen de verweerders, dient te worden verworpen «*wanneer blijkt dat de verkoopster uit vrije wil en met de bedoeling om te begiftigen, zich vergenoegd heeft met een som geld die voor meer dan de 7/12de beneden de juiste prijs is*», beslist dat de bedoeling van verkoopster om de meerwaarde te schenken aan de verweerders voortvloeit uit twee akten, de ene dier akten zijnde het contract gesloten op 5 Maart 1934 en bevattende de koopoptie gelicht door de verweerders om kwestieuze verkoop te vormen, — en dat «*het vermoeden van vergeldende en ook van verdoken schenking door de gevraagde middelen van bewijs mag aangevuld worden*»,

zulkas terwijl de schenking der meerwaarde door de verkoper aan de koper geen hinder zou kunnen uitmaken voor de vordering tot vernietiging, wanneer zij voortvloeit uit de akte, die de verkoop of de belofte van verkoop vaststelt (schending van artikel 1674 van het Burgerlijk Wetboek);

doordat, op zijn minst, de motieven van het arrest niet toelaten te onderscheiden of de rechter ten gronde, om aan te nemen dat de verkoopster de bedoeling had om de verweerders te begiftigen met de meerwaarde, gesteund heeft op een verklaring, voorkomende in het contract dat bedoelde belofte van verkoop inhoudt ofwel op aan dit contract vreemd zijnde elementen; doordat de beweegredenen van het bestreden arrest dus dubbelzinnig zijn en gelijkstaan met een afwezigheid van motieven- (schending van artikel 97 der Grondwet) :

Aangaande het eerste onderdeel :

Overwegende dat ongetwijfeld, bij toepassing van artikel 1674 van het Burgerlijk Wetboek, de schenking van de meerwaarde, door de verkoper gedaan in de akte van verkoop of in de akte, waarbij de koopoptie werd verleend, voor nietig moet worden gehouden en geen hinderpaal kan zijn voor het instellen van een vordering tot vernietiging van de verkoop uit oorzaak van benadeling van meer dan 7/12de; maar dat die wetsbepaling niet de onder de schijn van een verkoop vermomde schenkingen verbiedt;

Overwegende dat de bestreden beslissing niet vaststelt dat wijlen Alice Noulet in de akte van 5 Maart 1934, welke de door verweerders uitgeoefende koopoptie inhoudt, verklaard heeft de meerwaarde van het betwiste eigendom te schenken; dat zij enkel uit voormelde huurovereenkomst van 5 Maart 1934, alsmede uit een vroegere huurakte van 1925, ook met koopoptie, een vermoeden van vergeldende schenking, vermomd onder de gedaante van een overeenkomst onder bezwarende titel heeft afgeleid, welk vermoeden zij verweerders heeft toegelaten door de voorgestelde middelen van bewijs aan te vullen;

Dat door aldus te beslissen het Hof van beroep artikel 1674 van het Burgerlijk Wetboek niet heeft geschonden, zodat het middel, in zijn eerste onderdeel, ongegrond is;

Aangaande het tweede onderdeel :

Overwegende dat uit het bestreden arrest duidelijk blijkt dat het Hof van Beroep het aangenomen vermoeden van schenking heeft afgeleid uit de combinatie van de twee huurovereenkomsten met optie om te kopen, respectievelijk op 1 Januari 1925 en 5 Maart 1934 gesloten; dat derhalve de beweegredenen van het arrest niet dubbelzinnig zijn;

Dat het middel in zijn tweede onderdeel feitelijke grondslag mist;

Over het tweede middel : schending van artikel 97 der Grondwet,

doordat het arrest van 14 Februari 1945 beslist, dat de vordering tot vernietiging van de litigieuze verkoop dient te worden verworpen « wanneer blijkt dat de verkoopster uit vrije wil en met de bedoeling om te begiften zich vergenoegd heeft met een som geld, die voor meer dan de 7/12de beneden de juiste prijs is »; dat de bedoeling van verkoopster om de meerwaarde aan de verweerders te schenken voortvloeit uit de huurovereenkomsten met koopoptie, achtereenvolgens gesloten in 1925 en in 1934, en dat « het vermoeden van vergeldende of ook van verdoken schenking door de gevraagde middelen van bewijs mag aangevuld worden »;

zonder de middelen in overweging te nemen, waarbij eisers in hun conclusiën van beroep betoogden « dat indien de gift bewezen zou zijn, zij ongeldig zou zijn om niet vastgesteld te zijn geweest door een authentieke akte », en dat « zelfs indien de gift vastgesteld zou zijn geweest door authentieke akte, zij geen hindernis zou daarstellen aan de vordering, tot gerechtelijke vernietiging van de verkoop (art. 1674 B. W.) »;

doordat, derhalve, het bestreden arrest aan verweerders toegelaten heeft door alle rechtsmiddelen te bewijzen, dat de verkoopster hun een schenking gedaan had van de meerwaarde, zonder de middelen in overweging te nemen waarbij eisers deden gelden dat deze schenking niet kon voortvloeien dan uit een authentieke akte en dat ze overigens geen hindernis zou kunnen uitmaken voor de vordering tot vernietiging; doordat het bestreden arrest dus niet wettelijk gemotiveerd is;

Overwegende dat aanleggers om de door de eerste rechter aangenomen vergeldende schenking te bestrijden, in hun vóór het Hof van Beroep genomen conclusiën, onder meer aanvoerden dat « zelfs, indien deze gift bewezen zou zijn, zij ongeldig zou zijn, om niet vastgesteld te zijn geweest door authentieke akte (artikel 931 B. W.) » en « dat zelfs indien de gift vastgesteld zou zijn geweest door authentieke akte, zij geen hindernis zou daarstellen aan de vordering tot gerechtelijke vernietiging van de verkoop (art. 1674 B. W.) »;

Overwegende dat het bestreden arrest stilzwijgend die conclusiën heeft verworpen door het bestaan aan te nemen van een vermoeden van vergeldende schenking, verdoken onder de schijn van een overeenkomst onder bezwarende titel; dat immers, in geval van vermomde schenking de artikelen 931 tot 933 van het Burgerlijk Wetboek niet dienen te worden nageleefd en artikel 1674 van hetzelfde wetboek niet toe te passen is;

Dat daaruit volgt dat het middel in feite niet opgaat;

Over het derde middel : schending van de artikelen 931, 932, 933, 1341 en 1353 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest van 14 Februari 1945, na verklaard te hebben « dat, wanneer het blijkt dat de verkoopster uit vrije wil en met het inzicht te begiften, zich vergenoegd heeft met een som geld die voor meer dan de 7/12de beneden de juiste prijs is », de vordering tot vernietiging uit oorzaak van benadeling voor meer dan 7/12de, door eisers ingesteld tegen verweerders, dient te worden verworpen, de verweerders toelaat door alle rechtsmiddelen te bewijzen zekere feiten, geschikt om het bestaan aan te tonen ener schenking der meerwaarde door verkoopster te hunnen voordele, om reden dat het inzicht van begiftiging, in hoofde van verkoopster, voortvloeit uit twee akten, waarvan de ene het huurcontract is, bevattende de koopoptie gelicht door de verweerders om de kwestieuze verkoop te vormen, en dat « het vermoeden van vergeldende of ook van verdoken schenking door de gevraagde middelen van bewijs mag aangevuld worden »;

1° dan wanneer het bewijs van het bestaan ener verdoken of ener vergeldende schenking, niet mag afgeleid worden uit de akte onder bezwarende titel die ze verbergt, vermits de verdoken schenking, zoals trouwens de vergeldende schenking, slechts dan aan de vormregelen der schenkingen zijn onttrokken, indien zij het voorkomen hebben ener akte onder bezwarende titel, en dat deze laatste op zichzelf niet veropenbaart dat het een begiftiging betreft, zulks terwyl, dienvolgens, het bestreden arrest had moeten vaststellen de nietigheid van de beweerdde schenking der meerwaarde wegens niet-naleving der vormregelen, voorgeschreven voor de schenkingen, in plaats van ze kracht te verlenen (schending van de artikelen 930 tot 933 van het Burgerlijk Wetboek);

2° Zulks terwyl het bewijs van het bestaan ener schenking, verdoken onder het uitzicht van een akte onder bezwarende titel, niet mag geleverd worden door getuigen of door vermoedens, maar steeds dient geleverd te worden door geschriften, vermits het er op aankomt tegen de inhoud ener akte te bewijzen (schending der artikelen 1341 tot 1353 van het Burgerlijk Wetboek) :

Aangaande het eerste onderdeel :

Overwegende dat ongetwijfeld de schenking, verdoken onder de schijn van een overeenkomst onder bezwarende titel, slechts dan aan de voorschriften van

de artikelen 931 tot 933 van het Burgerlijk Wetboek ontsnapt, wanneer de opgemaakte akte het uiterlijk heeft van een akte onder bezwarende titel en niet openlijk de schenking doet kennen; maar dat niet blijkt uit de vaststellingen van het bestreden arrest dat de twee huurakten met koopoptie op zich zelve de schenking bewijzen;

Dat het middel, in zijn eerste onderdeel, niet gegrond is;

Aangaande het tweede onderdeel :

Overwegende dat aanleggers, in antwoord op het door verweerders, vóór het Hof van Beroep aangeboden bewijs van zekere feiten door alle rechtsmiddelen, getuigenissen inbegrepen, enkel tot de verwerping van het aanbod hebben geconcludeerd « als zijnde zonder uitwerksel »; dat zij niet de toelaatbaarheid van het aangeboden bewijs hebben betwist;

Overwegende dat de wettelijke bepalingen betreffende het bewijs der verbintenissen, zoals de artikelen 1341 en 1353 van het Burgerlijk Wetboek, niet de openbare orde aanbelangen;

Dat derhalve het middel in zijn tweede onderdeel nieuw is en niet ontvankelijk;

Over het vierde middel, schending van de artikelen 893, 894 en 1105 van het Burgerlijk Wetboek, en 97 der Grondwet,

doordat het arrest van 14 Februari 1945 beslist, dat moet vermoed worden dat wijlen Alice Noulet met een begiftigingsbedoeling gehandeld heeft door de verkoopprijs van het litigieus onroerend goed in de huurovereenkomst met koopoptie, gesloten op 5 Maart 1934, op 210.000 fr. te bepalen, om de reden, overgenomen van de beslissing van de eerste rechter, dat « door wijlen Alice Noulet wegens de toegeving, door verweerders gedaan bij het bepalen van de huurprijs, vrijwillig een aankoopprijs beneden de waarde bedongen werd, wat een vergeldende schenking (donation rémunératoire) van een gedeelte van de koopprijs daarstelt », zulks terwijl er enkel vergeldende schenking is in geval van vervreemding van een goed zonder andere tegensprestatie dan welwillend bewezen diensten,

doordat, op zijn minst, de uitlatingen van het bestreden arrest onzekerheid laten bestaan nopens de vraag, of het al dan niet het voormeld motief van de eerste rechter aangenomen heeft, doordat de motieven van het bestreden arrest dus dubbelzinnig zijn, gelijkstaande met een gebrek aan beweegredenen :

Overwegende dat met het oog op de aanvulling van het door hem aangenomen vermoeden van vergeldende schenking, het bestreden arrest de verweerders heeft toegelaten tot het bewijs, onder andere, van de volgende feiten : 1° dat mevrouw Motte lange jaren medewerkster is geweest van wijlen Juffrouw Alice Noulet; 2° dat zij er grotendeels heeft toe bijgedragen om de voorspoed van Juffrouw Noulet tot stand te brengen;

Overwegende dat die feiten klaar en duidelijk aantonen dat de diensten welke het Hof van Beroep vermeend heeft door Juffrouw Noulet vergoed te zijn geworden, degene zijn die Alice Motte als medewerkster van deze laatste heeft bewezen en niet de toegeving door verweerders gedaan bij het vaststellen van de nieuwe huurprijs;

Dat daaruit moet worden afgeleid dat het bestreden arrest niet de in het middel bedoelde beweegreden van de eerste rechter heeft overgenomen;

Dat het middel derhalve feitelijke grondslag mist;

Over het vijfde middel : schending van de artikelen

931, 932, 933, 1317, 1325 en 1326 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest van 19 November 1947 de vordering tot vernietiging van de litigieuze verkoop uit oorzaak van benadeling voor meer dan 7/12de, ingesteld door eisers tegen verweerders, ongegrond verklaart om reden dat wijlen Alice Noulet een schenking gedaan heeft aan de verweerders van het verschil tussen de prijs, voorzien bij de verkoopsofferbelofte, vervat in de huurovereenkomst van 5 Maart 1934, en de waarde van het onroerend goed op de dag van de lichting der optie en « dat de omstandigheid dat de voorkeur tot aankoop slechts toegestaan werd in geval van overlijden van de eigenares en indien dit overlijden overkwam in de loop van de huur, niet wegneemt dat de vergeldende en de verdoken schenkingen geen vormen vereisen »;

zulks terwijl 1°) de verdoken schenkingen voor hun geldigheid vereisen, dat de akte onder bezwarende titel, die ze verbergt, wel het voorkomen heeft ener akte van zulk een aard en aan de geldigheidsvoorwaarden voldoet die haar eigen zijn wat de vorm betreft; 2°) de vergeldende schenkingen onderworpen zijn aan de vormregelen voorzien bij artikelen 931 en volgende van het burgerlijk wetboek, tenzij ze verdoken zijn onder het voorkomen ener akte onder bezwarende titel, maar op voorwaarde, in dit geval, de voor deze akte onder bezwarende titel voorziene vormvoorwaarden te eerbiedigen;

Overwegende dat het middel niet-ontvankelijk is, voor zover het gegrond is op de schending van de artikelen 1317, 1325 en 1326 van het Burgerlijk Wetboek, omdat aanleggers daarbij niet te kennen geven waardoor het bestreden arrest voormelde wetsbepalingen zou geschonden hebben;

Overwegende dat, voor zover het steunt op de schending van de artikelen 931, 932 en 933 van het Burgerlijk Wetboek, het middel ongegrond is, omdat die wetsbepalingen niet toepasselijk zijn op de door het Hof van Beroep aangenomen vergeldende schenking, verdoken onder de schijn van een overeenkomst onder bezwarende titel;

Over het zesde middel : schending van de artikelen 1319 en 1320 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest van 19 November 1947 de vordering tot vernietiging van kwestieuze verkoop, ingesteld door eisers tegen de verweerders, verworpt, om reden dat wijlen Alice Noulet aan deze laatsten een schenking gedaan heeft van het verschil tussen de prijs voorzien bij de verkoopsofferbelofte vervat in het contract van 5 Maart 1934 en de waarde van het onroerend goed op de dag van de lichting der optie, al verwerpende het middel waarbij eisers betoogden, dat de instemming van wijlen Alice Noulet met dit contract op een vergissing berustte en daarenboven, slechts verleend werd onder de dwang der stoffelijke noodwendigheden, onder voorwendsel dat de beweringen van eisers hieromtrent in tegenspraak zijn met het arrest dat tevoren tussen partijen gevelde werd op 14 Februari 1945, zulks terwijl dit arrest zich noch impliciet, noch expliciet uitsprekt nopens de grondigheid dier beweringen en namelijk nopens de vraag of de toestemming van wijlen Alice Noulet vrij en met kennis van zaken gegeven was geworden;

doordat het bestreden arrest aldus aan het arrest van 14 Februari 1945 een beslissing die het niet bevat toeschrijft en, derhalve, de trouw schendt die verschuldigd is aan de authentieke akte waarbij gezegd arrest vastgesteld wordt (schending van de artikelen 1319 en 1320 van het Burgerlijk Wetboek) :

Overwegende dat het arrest van 14 Februari 1945

door een vermoeden van schenking af te leiden uit de combinatie van de twee huurovereenkomsten met koopoptie stilzwijgend, maar noodzakelijk, heeft aangenomen dat Alice Noulet vrij en met kennis van zaken heeft gehandeld, wanneer zij in het contract van 5 Maart 1934 de prijs der optie van 300.000 fr. op 210.000 fr. heeft laten verminderen;

Dat dienvolgens het arrest van 19 November 1947 de aan het arrest van 14 Februari 1945 verschuldigde trouw niet heeft kunnen schenden door te beslissen dat de beweringen van aanleggers, die opwierpen «dat de wil van Noulet niet vrij was met, bij misgreep, in de akte van 1934, de waarde van de papieren dollar in plaats van deze van de goud-dollar, bedongen in 1925, toegepast te hebben en zij aldus gedwongen werd toe te stemmen in een vermindering van de prijs der optie van 300.000 fr. tot 210.000 fr.» met het voornoemd arrest van 14 Februari 1945 in strijd waren;

Dat het middel niet gegrond is;

Over het zevende middel: schending van artikel 97 der Gronwet,

doordat het bestreden arrest van 19 November 1947 de vordering tot vernietiging van kwestieuze verkoop uit oorzaak van benadeling voor meer dan 7/12de, ingesteld door eisers tegen de verweerders, ongegrond verklaart om reden dat wijlen Alice Noulet aan de verweerders, een gift gedaan heeft van het verschil tussen de prijs, voorzien door de verkoopsofferte vervat in de huurovereenkomst van 5 Maart 1934, en de waarde van het onroerend goed op de dag van de lichting der optie, zonder het middel in overweging te nemen waarbij eisers betoogden in hun vóór het Hof van beroep genomen conclusiën dat de verweerders, «indien een gift zou bestaan hebben, het zouden geweten hebben aangezien zij in persoon waren bij de twee huurovereenkomsten, er niet op gepocht hebben in limine litis voor de eerste rechter, genietters te zijn geweest van een gift, en integendeel beweerd hebben, in de besluiten welke zij genomen hebben, dat de optieprijs werd verminderd tot 210.000 fr. door Juffrouw Noulet, dus met 90.000 fr. in compensatie van het voordeel voor haar van gelijkaardige waarde van een verhoging van de huurprijs van 25.000 fr. tot 40.000 fr., d.i. van 15.000 fr. per jaar zij zelf de waarschijnlijke duur van het leven van Juffrouw Noulet geschat hebbende op zes jaar, hetgeen tot 90.000 fr. leidt»,

doordat, zodoende, het bestreden arrest de door eisers ingestelde vordering tot vernietiging verwerpt om reden dat de verkoopster een schenking gedaan had van de meerwaarde verworven door kwestieus onroerend goed aan de verweerders, zonder het middel in overweging te nemen waarbij eisers zich voorstelden te bewijzen dat het bestaan dezer schenking gelogenstraft werd door de houding van de beweerde begiftigden zelf;

doordat het bestreden arrest dus niet wettelijk gemotiveerd is:

Overwegende dat de rechter over de grond enkel verplicht is de opgeworpen middelen en niet de eenvoudige argumenten der partijen te weerleggen;

Overwegende dat, ten aanzien van de door aanleggers gedane ontkenning van de vergeldende schenking, de door hen aangevoerde onwaarschijnlijkheid der schenking, afgeleid uit de omstandigheid dat verweerders niet in limine litis, voor de eerste rechter, het bestaan ervan hadden ingeroepen, slechts de waarde van een argument bezit, welke het Hof van Beroep niet diende te weerleggen;

Dat het middel derhalve niet gegrond is;

Om deze redenen:

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanleggers tot de kosten en tot de betaling van een vergoeding van 150 fr. jegens de verweerders.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 16 Mei 1949.

Voorzitter: M. Louveaux.

Raadsheer-Verslaggever: M. Connart.

Eerste Advocaat-Generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Verkeer. — Kruising van twee wegen, elk voorzien van een omgekeerde driehoek. — Voorrang aan het verkeer van rechts.

Omtrent het geval van kruising van twee wegen, waarvan ieder van een omgekeerde driehoek is voorzien, is bij de artikelen 51 en 54 van het Algemeen Reglement Verkeerspolitie niets bepaald; dienvolgens komt in dat geval krachtens artikel 55 de voorrang toe aan het van rechts komend verkeer.

Artikel 131, par. 4, maakt zonder twijfel uitzondering op artikel 55 voor het geval, dat de van rechts komende weggebruiker een weg volgt, voorzien van het teken n° 7 van tabel I, maar het geplaatst zijn van dergelijk teken op elk van elkaar kruisende wegen is noch bij artikel 131 noch bij enige andere bijzondere bepaling van het reglement geregeld, zodat artikel 55 in dat geval van toepassing blijft.

Leloux t/ Procureur des Konings te Namen en Lambotte en cs.

Gelet op het bestreden vonnis, de 25 November 1948 gewezen door de Correctionele Rechtbank te Namen, zetelende in hoger beroep;

Over het enig middel: schending van de artikelen 50, 54, 55, 131, in het bijzonder van n°4 van het Koninklijk Besluit dd. 1 Februari 1934, houdende algemeen reglement op de politie van het vervoer en van het verkeer, 418, 420 van het Strafwetboek, 1382 van het Burgerlijk Wetboek, 97 der Grondwet, doordat het bestreden vonnis de aanlegger veroordeeld heeft wegens onvrijwillige verwondingen, hem veroordeeld heeft schadevergoedingen aan de 2e en 3e verweerders te betalen en de schadevergoedingen, die hem door de 2e verweerder verschuldigd waren op de helft gebracht, op grond van de enkele beschouwing, dat de aanlegger, komende rijden uit een weg voorzien van een omgekeerde driehoek, van geen wettelijke verkeersvoorrang genoot en dat hij een fout zou begaan hebben doordat hij de doorgang niet vrij liet aan een voertuig dat op de weg reed welke hij naderde, terwijl de door artikel 131, 4^e van voormeld Koninklijk Besluit opgelegde verplichting de doorgang vrij te laten aan de gebruiker van een weg met omgekeerd driehoek niet wordt toegepast ten opzichte van de weggebruiker van een andere weg, ook van een driehoek voorzien, en dat geen wetsbepaling in dit geval aan de weggebruikers de verplichting oplegt stil te houden en samen te beslissen wie de eerste zal doorgaan; zulks terwijl artikel 55 van meergenoemd Koninklijk Besluit bepaalt dat in al de bij artikel 54 niet voorziene gevallen de weggebruiker, die de wegsplitsing nadert, zich ten opzichte van degene die van rechts komt moet gedragen als de weggebruiker van de secundaire weg, dit wil zeggen de doorgang vrij laten:

1° Aangaande de voorziening betreffende de beslis-

sing, gewezen op de vordering van het Openbaar Ministerie tegen de aanlegger :

Overwegende dat de tegen aanlegger wegens onvrijwillige verwondingen uitgesproken veroordeling enkel steunt op het feit dat hij de bepalingen zou geschonden hebben van het algemeen reglement op de politie van het verkeer, welke aan de weggebruiker, die op een openbare weg rijdt, voorzien van het waarschuwingsteken n° 7 van de tabel I, gevoegd bij het verkeerswetboek, de verplichting opleggen de doorgang vrij te laten voor de voertuigen, die op de weg rijden welke hij nadert (artikelen 131 en 51, 4° van het Koninklijk besluit dd. 1 Februari 1934, gewijzigd door het Besluit van de Regent dd. 16 October 1947);

Overwegende dat uit de vaststellingen van het bestreden vonnis blijkt dat de aanrijding tussen de voertuigen van de aanlegger en van de verweerder Lambotte geschiedde op de kruising van twee wegen, elk voorzien van een omgekeerde driehoek en gevolgd de ene door Lambotte, de andere door de aanlegger die van rechts kwam;

Overwegende dat de kruising van twee wegen, elk voorzien van dergelijk waarschuwingsteken, bij de artikelen 51 en 54 van het verkeerswetboek niet voorzien is en dat de verkeersvoorrang dienvolgens, krachtens artikel 55, toebehoorde aan de aanlegger die van rechts kwam;

Overwegende dat artikel 131, par. 4, zonder twijfel uitzondering maakt op artikel 55 voor het geval, waarin de weggebruiker die van rechts komt een weg volgt, voorzien van het teken n° 7 van tabel I, maar dat de veronderstelling van het plaatsen van dergelijk teken op elk der twee wegen die kruisen noch door artikel 131 noch door enig andere bijzondere bepaling van het verkeerswetboek is voorzien;

Dat artikel 55 dienvolgens in dit geval van toepassing blijft;

Overwegende dat het bestreden vonnis om bij bevestiging van het beroepen vonnis de aanlegger veroordeeld te hebben wegens onvrijwillige verwondingen, zonder op andere fouten te zijnen laste te wijzen dan die in voormelde omstandigheden artikel 131, par. 4, van het algemeen reglement te hebben overtreden, zijn beslissing niet wettelijk heeft gerechtvaardigd en de in het middel bedoelde wetsbepalingen heeft geschonden;

Overwegende dat de verbreking van de beslissing op de publieke vordering, ten laste van aanlegger gewezen, de verbreking medebrengt van de beslissing tegen hem uitgesproken op de vorderingen van de burgerlijke partijen Lambotte en Dresse;

II. Aangaande de voorziening betreffende de beslissing op de burgerlijke vordering van aanlegger tegen Lambotte gewezen :

Overwegende dat de bestreden beslissing aanlegger slechts de helft van de herstelling van de schade, die hij onderging, toekent wegens de valse interpretatie welke zij aan de bepalingen van het verkeerswetboek geeft;

Dat het middel van de voorziening dienvolgens ook gegrond is voor wat dit punt van het beschikkend gedeelte betreft;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden vonnis voor zoveel het de aanlegger op de publieke vordering veroordeelt en voor zoveel het statuert op de burgerlijke vorderingen, door de aanlegger of tegen hem ingespannen;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van de Rechtbank van eerste aanleg te Namen en dat melding er van zal gemaakt

worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Dinant, zetelende in hoger beroep;

Veroordeelt de tweede en derde verweerders elk tot de helft der kosten.

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 19 Januari 1950.

Voorzitter : M. Wouters

Raadsheer-Verslaggever : M. Bayot.

Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Verstek van beide partijen. — Schrapping van de rol doet de aanleg niet vervallen.

Wanneer de rechter de zaak van de rol heeft afgevoerd, omdat geen van beide partijen op de dagvaarding is verschenen, heeft deze schrapping van de rol op zichzelf niet het gevolg, dat de zaak voor de rechter niet meer aanhangig is. Deze schrapping is een maatregel, die de orde van de terechtzittingen betreft, doch heeft niet ten gevolge de aanleg te doen vervallen, maar verplicht enkel de rechter te weigeren van de zaak kennis te nemen, vooraleer zij opnieuw regelmatig op de rol wordt gebracht.

Gemene Kas van de Nationale Bond van Gebouwen en Openbare Werken t/ Allewaert.

Gelet op het bestreden vonnis de 10e Maart 1948 door de Rechtbank van eerste aanleg te Ieper tussen partijen gewezen;

Over het enig middel : schending van de artikelen 97 der Grondwet, 28 der wet dd. 24 December 1903 betreffende de vergoeding der schade voorstspuitende uit de arbeidsongevallen en van de wetten, samengeordend door koninklijk besluit dd. 28 September 1931, van de artikelen 2 en 7 van de besluitwet dd. 1 Mei 1944, nr 2, betreffende het schorsen van verjaring én verval van instantie in burgerlijke zaken en handelszaken, het vervallen in zake overeenkomsten en het verlengen van sommige termijnen, van de artikelen 1, 4 en 9 van de besluitwet dd. 19 Maart 1945 betreffende het schorsen van verjaring en verval van instantie in burgerlijke zaken en handelszaken, het vervallen in zake overeenkomsten en het verlengen van sommige termijnen, en van de artikelen 13, 19 van het wetboek van burgerlijke rechtsovervordering;

doordat het bestreden vonnis, alhoewel het erkent :

1) dat het vonnis, waarbij het akkoord der partijen bekrachtigd werd, op 9 Augustus 1943 gewezen werd;

2) dat een eis tot herziening bij exploit dd. 27 Juni 1946 ingediend werd;

3) dat, op 15 Juli 1946, datum vastgesteld voor het verschijnen der partijen vóór de heer Vrederechter, geen enkele dezer laatsten verscheen en de zaak geschrapt werd;

4) dat oproepingen op 30 October 1946 en 28 April 1948 betekend werden tot de in het exploit van 27 Juni 1946 vermelde doeleinden;

5) dat op de terechtzitting van 12 Mei 1947 beide partijen voor de heer Vrederechter verschenen en verweerder staande hield dat zijn werkonbekwaamheid onveranderd was en zijn toestemming gaf tot het benoemen van een deskundige;

niettemin beslist heeft dat de vordering als te laat

ingesteld onontvankelijk was, daar de zaak bij de Vrederechter niet meer aanhangig is na de dag, vastgesteld voor het verschijnen der partijen vóór hem, en daar het laatste exploit tot oproeping aan verweerder in verbreking betekend werd na het verstrijken van de bij de wet voorziene termijn van drie jaren, zulks terwijl de eis tot herziening ingesteld werd binnen de termijn van drie jaren, hetgeen door verweerder overigens werd erkend;

Overwegende dat uit de vaststellingen van het bestreden vonnis blijkt: dat aanlegster in verbreking bij exploit dd. 27 Juni 1946 verweerder gedagvaard had tot herziening van het akkoord, tussen partijen gesloten de 9 Augustus 1943 vóór de Vrederechter in verband met een arbeidsongeval, waarvan verweerder op 3 December 1940 het slachtoffer was geweest; dat de zaak op de rol werd gebracht van de in de dagvaarding aangeduide terechtzitting, doch, wijl geen enkele partij ter terechtzitting was verschenen, de rechter de zaak van de rol had geschrapt; dat daarna aanlegster, vóór de laatste dagvaarding, een nieuwe dagvaarding aan verweerder betekende, ten einde als in het inleidend exploit vermeld, doch dat op de zitting, aangeduid in de nieuwe dagvaarding, beide partijen verstek lieten gaan en de rechter de schrapping opnieuw heeft bevolen;

Overwegende dat het bestreden vonnis, gewezen in aanwezigheid van partijen, die ditmaal verschenen ten gevolge van de dagvaarding dd. 28 April 1947, de vordering tot herziening niet-ontvankelijk verklaart om de reden, dat, daar op deze datum meer dan drie jaren verlopen waren sinds het akkoord over de aanvraag tot vergoeding, de vordering tot herziening slechts ingediend was na het verstrijken van de termijn van openbare orde, welke te dien einde voorop vastgesteld is;

Overwegende dat deze beslissing haar wettelijk gevolg ontzegt aan de oorspronkelijke dagvaarding tot herziening, die door het exploit dd. 27 Juni 1946 werd gegeven en op de rol gebracht van de daarin vermelde terechtzitting;

Overwegende inderdaad, dat deze eerste dagvaarding, ter kennis van de rechter gebracht, de zaak bij deze aanhangig had gemaakt en dat de schrapping van de rol, welke hij er van had bevolen, op zichzelf niet bij machte was hem van de zaak te ontlasten;

Overwegende dat de schrapping bevolen om de enkele reden van de afwezigheid van beide partijen op de terechtzitting waarop ze moesten verschijnen, een maatregel is, welke de tucht van de terechtzittingen betreft; dat ze als gevolg heeft niet de aanleg te doen vervallen, doch enkel de rechter verplicht te weigeren van de zaak kennis te nemen vooraleer ze opnieuw regelmatig op de rol wordt gebracht;

Overwegende dat uit deze beschouwingen volgt dat het bestreden vonnis door te statueren zoals het deed, de in het middel ingeroepen wetsbepalingen heeft geschonden;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van de Rechtbank van eerste aanleg te Leper, en dat melding ervan zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt de aanlegster tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk, zetelende in hoger beroep.

NOOT: Zie Rép. Prat. V°, Jugements et arrêts, nr 99; V° Procédure civile, nrs 248 en 249 (met de aldaar aangehaalde vonnissen: Rb. Kph. Antwerpen, 16 October 1934, P. A. 380; Rb. Gent, 22 December 1928, J. T. 1929, 656).

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 7 December 1949.

Voorzitter: M. Vranckx.

Raadsheren: M.M. Mast en Buch (verslaggever)

Tuchtmaatregelen. — Weigering van verdediging. — Later inroepen van schending van substantiële vormen of machtsoverschrijding. — Gevolgen van de tuchtmaatregelen op de berekening der weddeverhoging.

In disciplinaire aangelegenheden kan schending van substantiële vormen betreffende de rechten van verdediging en machtsoverschrijding niet worden ingeroepen, wanneer de betrokkene, vóór de Bestendige Deputatie opgeroepen, geen twijfel kon hebben omtrent het voorwerp van het verhoor, om geen uitstel verzocht om zijn verdediging te kunnen voorbereiden, zich vergenoegde op de door hem ingeroepen vormgebreken te wijzen en verklaarde zich verplicht te achten van zijn verdediging af te zien, weigerende zijn geval voor zijn hiërarchische overheid op te helderen.

Wanneer bij de berekening van de actieve diensten met het oog op de eerstvolgende driejaarlijkse weddeverhoging, de Bestendige Deputatie beslist de vroeger opgelopen schorsing van één dag zonder wedde te weerhouden en aldus de verhoging met een semester uitstelt, past zij geen nieuwe tuchtstraf toe, doch trekt zij slechts de gevolgen uit een reeds toegepaste straf.

M. t/ Bestendige Deputatie van de Provincieraad te Antwerpen.

Gezien het verzoekschrift dd. 20 December 1948 strekkende tot nietigverklaring:

1) van een besluit van de Bestendige Deputatie van de provincieraad van Antwerpen dd. 30 Mei 1947, houdende een ambtsschorsing van verzoeker voor de duur van één dag zonder wedde;

2) van een besluit van dezelfde overheid dd. 11 Juli 1947, houdende uitstel met één semester van de weddeverhoging van verzoeker;

.....

Overwegende dat verzoeker beweert dat, bij het opleggen van de tuchtstraf welke het voorwerp uitmaakt van het eerste besluit, door de tegenpartij de bepalingen van de provinciale wet en van de buurtwetenwet van 10 April 1841, alsook de gebruiken, te zijnen opzichte niet werden nageleefd; dat hij namelijk laat gelden dat hij laattijdig opgeroepen werd op een zitting van de Bestendige Deputatie op 30 Mei 1947 en zonder voorafgaandelijk verwittigd te zijn geweest dat een aanklacht tegen hem gericht was; dat hij beweert dat ter zitting zelf geen disciplinaire procedure aanhangig scheen te zijn, dat er geen voorstel van strafmaatregel uitgesproken werd, dat de hulp van een raadsman niet ingeroepen kon worden en dat geen proces-verbaal van het verhoor voor de Bestendige Deputatie opgesteld werd, en aldus substantiële vormen betreffende de rechten van de verdediging zouden miskend zijn geweest en de tegenpartij haar macht zou overschreden hebben;

Overwegende dat uit het dossier genoegzaam blijkt dat verzoeker, wanneer hij voor de Bestendige Deputatie opgeroepen werd, geen twijfel kon hebben omtrent het voorwerp van het verhoor; dat dit voortvloeit uit de volgende bewoordingen van de oproepingsbrief: «in verband met de betwisting tussen u

en de heer Arrondissementsingenieur naar aanleiding van de nota van 11 April 1947 — oorlogsschade vaststelling»; dat hij om geen uitstel verzocht ten einde zijn verdediging te kunnen voorbereiden, doch zich vergenoegde op de door hem ingeroepen vormgebreken te wijzen en verklaarde zich verplicht te achten van zijn verdediging af te zien;

Overwegende dat geen betwisting bestaat omtrent de houding van verzoeker en namelijk zijn weigering om zijn geval voor zijn hiërarchische overheid op te helderen; dat, in die omstandigheden, het uitblijven van een proces-verbaal de rechten van de verdediging niet heeft kunnen schenden; dat het verzoekschrift tot nietigverklaring van het besluit dd. 30 Mei 1947 niet gegrond is;

Overwegende, wat het tweede besluit betreft, dat verzoeker beweert dat de vertraging van één semester, die hem werd toegepast wat betreft de eerstvolgende driejaarlijkse verhoging als gevolg op de tuchtstraf van schorsing van één dag, in feite een afzonderlijke tuchtmaatregel daartelt; dat overigens, volgens verzoeker, de tegenpartij in de berekening van de datum waarop de driejaarlijkse verhoging ingaat, in aanmerking had moeten nemen een reserve van veertien dagen als conducteur gepresteerd in de stadsdiensten van Antwerpen, en wel van 18 December 1924 af tot 31 December 1924;

Overwegende dat, ingevolge de door hem opgelopen straf van schorsing van één dag zonder wedde, verzoeker op 1 Januari 1950 de vereiste termijn van drie jaar activiteitsdienst niet bereiken zal; dat het bestreden besluit de eerstvolgende weddeverhoging slechts op 1 Juli 1950 vaststelde; dat de Bestendige Deputatie, door bij de berekening van de actieve diensten de schorsing van één dag te weerhouden, geen nieuwe tuchtstraf toegepast heeft, doch slechts de gevolgen getrokken heeft uit een reeds toegepaste straf;

Overwegende, wat de ancienniteitsreserve betreft, dat de Bestendige Deputatie op 21 December 1945 beslist heeft rekening te houden met het aantal volledige dienstjaren van verzoeker in de stadsdiensten van Antwerpen; dat bij toepassing van deze beslissing de fictieve ancienniteit slechts loopt van 1 Januari 1925 af en niet van 18 December 1924 af, zoals verzoeker beweert; dat de Bestendige Deputatie niet verplicht was rekening te houden met die diensten aan de stad Antwerpen gepresteerd van de indiensttreding bij deze administratie af; dat verzoeker geen ancienniteitsreserve meer heeft; dat de tegenpartij derhalve bij het tweede besluit haar bevoegdheid niet heeft overschreden;

Besluit :

Artikel 1. — Het verzoek worrt verworpen.

Artikel 2. — De betaling van het recht van 300 frank wegens kosten, valt ten laste van de verzoeker.

HOF VAN BEROEP TE GENT

2e Kamer. — 4 April 1949.

Voorzitter : M. Thienpont.

Raadsheren : M.M. Van Wetter en Belpaire.

Advocaat-Generaal . M. Vanhoudt.

Gerechtelijke uitwinning en uitstel van betaling. — Art. 1244, lid 5, B.W. i.v.m. art. 17, Wet van 15 Augustus 1854. — Strekking van art. 6, Wet van 15 Augustus 1854. — Overmacht. — Strekking van artikelen 798 en 1458 B.W. en 174 Rv.

Art. 1244, lid 5, B. W. handhaaft in afwijking van art. 17 van de Wet van 15 Augustus 1854 op de gerechtelijke uitwinning, de kracht van het vóór het beslag gedane bevel :

- 1°) *gedurende de gehele loop van de procedure tot het bekomen van uitstel.*
- 2°) *gedurende de tijd van het eventueel door de rechter verleende uitstel.*
- 3°) *Gedurende zes maanden — duur van de aanvankelijke termijn, bepaald in art. 17 voormeld —, te rekenen van de dag, waarop de schuldeiser de vervolging heeft kunnen hervatten.*

Wat dit 3° geval betreft, kent art. 1244, lid 5, immers in uitdrukkelijke bewoordingen een nieuwe termijn toe, gelijk aan de aanvankelijke termijn, zonder onderscheid te maken of op de dag, waarop het mogelijk is de vervolgingen te hervatten, al dan niet verval is ingetreden.

Artikel 6 van voormelde wet van 15 Augustus 1854 bepaalt slechts de wettelijke normen tot schatting voor zover vereist voor de toepassing van de voorafgaande artikelen 4 en 5, en vindt geen toepassing daarbuiten.

Overmacht is ondenkbaar ten aanzien van verbintenissen, die uitsluitend tot voorwerp hebben de betaling van een geldsom.

De vernieling door oorlogsfeiten van de door hem in pand gegeven goederen kan door de schuldenaar slechts worden ingeroepen tot staving van een verzoek om uitstel op grond van art. 1244, B. W., welk verzoek moet worden gedaan binnen de vijftien dagen, te rekenen vanaf het vóór het beslag gedane bevel.

De weduwe, die zich persoonlijk en hoofdelijk met wijlen haar echtgenoot schuldenares heeft gesteld kan zich niet beroepen op de artikelen 798 en 1458 B. W. en op art. 174 Rv. Verder onderstellen de artikelen 798 B. W. en 174 Rv. dat de schuldeiser nog geen uitvoerbare titel bezat tegen zijn overleden schuldenaar.

Indien de schuldeiser in het bezit was van een dergelijke titel tegen zijn schuldenaar, is deze titel ook uitvoerbaar tegen de erfgenamen van laatstgenoemde, onverschillig of zij al dan niet hun recht om de nalatenschap te aanvaarden of te verwerpen, hebben uitgeoefend. (art. 877 B.W.)

Het in beslag genomen goed blijft, zó na als vóór het overlijden van de schuldenaar, verbonden tot zekerheid van de vordering van de schuldeiser, welke ook de houding moge zijn, welke de erfgenamen van de schuldenaar zullen aannemen, zodat er geen termen aanwezig zijn om hun een termijn te verlenen teneinde zich omtrent die houding te beraden.

Wwe De Schuyter-Basyn en cs. t/ De Gheldere.

Vlaamse Juristen

Abonneert U op het
RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Overwegende dat het ten verzoeken van geïntimeerde vóór het beslag gedane bevel aan de appellanten werd betekend op 11 Februari 1948; dat bij exploit van 26 Februari daaropvolgende appellanten in kort geding een verzoek om uitstel hebben geformuleerd, hetwelk werd afgewezen bij beslissing van 13 Mei 1948, die definitief is geworden vijftien dagen na de uitspraak ervan, zijnde op 28 Mei 1948;

Dat, naar luid van artikel 1244, alinea 3, van het Burgerlijk Wetboek de aldus gedwongen onderbreking der vervolging door de geïntimeerde geen verval met zich brengt voor die schuldeiser, welke bij de hervatting der vervolgingen beschikt over een nieuwe termijn, gelijk aan de gehele termijn waarover hij aanvankelijk beschikt om ze te benaastigen;

Dat het bestreden vonnis dienvolgens te recht heeft aangenomen dat, te rekenen van 28 Mei 1948, geïntimeerde over een nieuwe termijn van zes maanden beschikte om zijn bevel tot betaling te doen opvolgen door een exploit van inbeslagneming, en zodoende het beslag van 28 October 1948 het verval heeft voorkomen, dat wordt voorzien bij artikel 17 van de wet van 15 Augustus 1854 op de gerechtelijke uitwinning;

Dat inderdaad bedoeld artikel 1244, alinea 5, in afwijking van voormeld artikel 17, aan het vóór het beslag gedane bevel zijn kracht behoudt: 1° gedurende heel de loop van de rechtspleging tot het bekomen van uitstel, 2° gedurende het, in voorkomend geval, door de rechter verleende uitstel en 3° gedurende de zes maanden, — duur van de aanvankelijke termijn voorzien bij artikel 17 voormeld, — te rekenen van de dag waarop de schuldeiser de vervolging heeft kunnen hervatten;

Dat, wat dit derde punt betreft, artikel 1244 in uitdrukkelijke termen een « nieuwe » termijn, gelijk aan de aanvankelijke termijn, toekent zonder onderscheid te maken of, op de dag waarop het mogelijk is de vervolgingen te hervatten, al dan niet verval zou zijn ingetreden;

Overwegende dat appellanten beweren, — zonder evenwel daaruit enig gevolg te trekken in het dispositief van hun grievenschrift, — dat de eis tot het van waarde verklaren van het beslag niet ontvankelijk is, omdat in zake artikel 6 van de wet van 15 Augustus 1854 niet kan worden toegepast daar de in beslag genomen goederen geen kadastraal inkomen meer hebben ingevolge algehele vernietiging;

Dat echter voormeld artikel slechts de wettelijke schattingsgronden bepaalt die nodig zijn tot toepassing van de voorgaande artikelen 4 en 5, die toestanden onderstellen welke volkomen vreemd zijn aan het onderhavig geschil;

Overwegende dat, ten einde de schorsing van de vervolgingen te bekomen tot wanneer de hiernabedeelde overmacht zal opgehouden hebben te bestaan door uitkering van de vergoedingen wegens oorlogsschade, appellanten zich beroepen op artikel 1148 van het Burgerlijk Wetboek en beweren dat overmacht, — nl. de vernieling door oorlogsfeiten van de door hun rechtsvoorganger in pand gegeven goederen, — de teruggave van de door deze laatste in lening ontvangen sommen onmogelijk maakt;

Doch dat zij uit het oog verliezen dat, wanneer de verbintenis slechts bestaat in de betaling van een som geld, dergelijke onmogelijkheid niet eens denkbaar is;

Overwegende dat de voorgewende vernieling enkel had kunnen worden ingeroepen tot staving van een verzoek om uitstel op grond van artikel 1244 van het Burgerlijk Wetboek, verzoek dat de appellanten niet

hebben gebracht vóór de rechter, bevoegd om het beslag van waarde te verklaren en dat moest worden geformuleerd binnen de vijftien dagen te rekenen vanaf het vóór het beslag gedane bevel dd. 11 Februari 1948;

Dat het desbetreffend verzoek, voor de eerste maal vóór het Hof gedaan bij de conclusie van 5 Maart 1949 en derhalve na verstrijking van voormelde termijn, als onontvankelijk moet worden afgewezen;

Overwegende dat appellanten, zijnde de weduwe en de enige zoon van de schuldenaar, een verlenging vragen van de termijn om inventaris op te maken en om zich nopens de aanvaarding of de verwerping van de huwelijksgemeenschap en van de nalatenschap te beraden;

Overwegende dat, wat de weduwe betreft, deze zich persoonlijk jegens de geïntimeerde solidaire schuldenares met haar echtgenoot heeft erkend, derwijze dat zij zich alleszins niet vermag te beroepen op de artikelen 798 en 1458 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 174 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering;

Overwegende dat de zoon het evenmin doen mag daar artikelen 798 en 174 voormeld onderstellen dat de schuldeiser nog geen uitvoerbare titel bezat tegen de overledene;

Dat in zake geïntimeerde een dergelijke titel bezat tegen de rechtsvoorganger van appellant, welke titel uitvoerbaar is tegen zijn erfgerechtigde, onverschillig of dezelfde reeds het vermogen heeft uitgeoefend om de nalatenschap te aanvaarden of te verwerpen; (art. 877 B.W.);

Dat het in beslag genomen goed, zo vóór als na het overlijden van de rechtsvoorganger, het pand blijft van geïntimeerde, welke ook de houding moge wezen die appellant zal aannemen;

Dat er dienvolgens geen termen zijn hem een termijn te verlenen om zich omtrent die houding te beraden;

Overwegende dat de feitelijke beschouwingen, welke door appellanten werden in het midden gebracht om een schorsing van de vervolgingen te rechtvaardigen, niet kunnen worden inachtgenomen, daar het verzoek om uitstel zelf niet ontvankelijk is;

Om deze redenen :

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 Juni 1935.

Gehoord in openbare terechtzitting het eensluidend advies van advocaat-generaal Vanhoudt,

Geeft akte aan appellanten van hun verklaring dat zij handelen tot bewaring van hun rechten, onder voorbehoud van alle rechten en nl. van het recht tot aanvaarding of verwerping, zowel wat aangaat de ontbonden huwelijksgemeenschap als de nalatenschap van hun rechtsvoorganger;

Ontvangt het hoger beroep, doch wijst het af als ongegrond; bevestigt dienvolgens het bestreden vonnis; Verklaart onontvankelijk het op grond van art. 1244 B.W. door appellanten vóór het Hof gedane verzoek om uitstel;

Bepaalt de toewijzing van de in beslag genomen goederen;

Veroordeelt appellanten tot de kosten.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

BURGERLIJKE RECHTBANK TE DENDERMONDE

27 Januari 1950.

Voorzitter : M. J. Rollier.

Rechters : M.M. G. De Smet en R. Janssens.

Advocaten : Mrs J. Van Assche en E. Van Dessel

1. Bevoegdheid van de Rechtbank van Koophandel. — Vordering uit onrechtmatige daad.
2. Onrechtmatige daad. — Gebrek van de zaak als bedoeld in art. 1384, lid I, B.W. — Bewijslast omtrent het bestaan van het gebrek. — Bewijs door vermoedens. — Overmacht.

1. *Vordering tot schadevergoeding tegen een handelaar, die met zijn vrachtauto ingevolge stuurdefect tegen een huis is aangereden en dit heeft beschadigd.*

De Rechtbank van Koophandel is bevoegd, indien de eiser geen lichamelijke schade heeft geleden, zelfs al werd een derde bij het ongeval gekwetst en al werd schade toegebracht aan een onroerend goed.

De Burgerlijke Rechtbank, zetelende in handelszaken, is krachtigens artikel 473, lid 3, Rv., bevoegd over deze vordering ten gronde te oordelen.

Daar aan appellant geen overtreding van de verkeersregeling wordt verweten, vindt de éénjarige prescriptie geen toepassing.

2. *Voor de toepasselijkheid van artikel 1384, lid 1, B. W. is het onverschillig of het gebrek reeds van de aanvang af bestond, dan wel later is ontstaan, of het aan ouderdom, onvoldoende onderhoud of om het even welke andere oorzaak te wijten is, of het verborgen, onbekend of zelfs onmogelijk te ontdekken is.*

De eiser behoeft zelfs niet te specificeren wat juist het gebrek is; hij kan volstaan met het bewijs, dat het ongeval aan een « gebrek », welke het ook zij en zonder nadere bepaling, te wijten is.

Het bewijs van het gebrek kan ook door vermoedens geleverd worden en afgeleid worden uit de redenering, dat het ongeval onder de bepaalde omstandigheden niet te verklaren is buiten de aanwezigheid van « een gebrek » van de zaak.

Zo de « bewaker » van de zaak mag bewijzen, dat het gebrek aan een « vreemde oorzaak » te wijten is, mag hij echter niet het gebrek zelf, waarvoor hij instaat, als overmacht inroepen.

A. Van Ransbeeck t/ Wed. C. De Maerschalc en kinderen.

Gezien de stukken, waaronder het vonnis van de heer Vrederechter van het kanton Dendermonde, dd. 16 September 1949, in de regelmatige uitgifte voorgebracht, waartegen A. Van Ransbeeck tijdig en regelmatig in hoger beroep is gekomen (voormeld vonnis. ger. te Dendermonde, 16 September 1949, boek 65, blad 15, vak 14. Ontvangen : 144 fr. De Ontvanger a.i. (gt.) Koppen);

De Rechtbank ontvangt het hoger beroep en er over beslissende;

Overwegende dat appellant, vergezeld van zijn dochter, de 1 December 1947 op de grote weg Gent-Wetteren-Dendermonde reed met zijn vrachtauto Ford, geladen met biggen; dat hij reed met een snelheid van 35 km. per uur, toen op het grondgebied van Oudegem zijn stuur plots defect raakte en de auto tegen het huis van geïntimeerde botste; dat aan dit gebouw 7.913 frank schade werd toegebracht, terwijl appellant en zijn dochter werden gekwetst;

Overwegende dat de eis, ingeleid bij exploit van deurwaarder G. Lijnen, te Dendermonde, dd. 14 Juli 1949, er toe strekt A. Van Ransbeeck te horen veroordelen op grond van de artikelen 1382, 1383, 1384, al. 1 B. W., deze 7.193 frank te betalen;

Overwegende dat A. Van Ransbeeck, zijn hoedanigheid van handelaar inroepende, staande houdt dat het huidige geding bij de Burgerlijke Rechtbank, zetelende in handelszaken, diende te worden aanhangig gemaakt, terwijl de heer Vrederechter onbevoegd was; dat hij verder de prescriptie inroept en elke « fout » aan zijn kant en elk « gebrek van de zaak » ontkent;

Overwegende dat de eerste rechter zich bevoegd verklaarde, de prescriptie van de hand wees en A. Van Ransbeeck verantwoordelijk stelde op grond van artikel 1384 al. 1 B. W.;

I. De bevoegdheid van de heer Vrederechter :

Overwegende dat appellant handelaar is en het ongeval zich heeft voorgedaan bij het vervoer van koopwaar;

Overwegende dat geïntimeerden ten onrechte de bevoegdheid van de Burgerlijke Rechtbank, zetelende in handelszaken, betwisten door aan te voeren : 1) dat het ongeval ook lichamelijke schade ten gevolge heeft gehad, en 2) dat de schade toegebracht werd aan een onroerend goed;

Overwegende immers dat de Rechtbanken van Koophandel bevoegd blijven, indien de eisende partij geen lichamelijke schade heeft geleden, zelfs al werd een derde gekwetst (Rép. prat. dr. B., V° Compétence en Mat. Civ. et Comm, nr 645, 648 en 650); dat anderzijds het handelskarakter van het quasi-deliict niet verdwijnt door het feit dat de schade werd toegebracht aan onroerende goederen (vergelijk Rép. Pr. Dr. B., V° Commerce, nrs 366, 389, 405, 419);

Overwegende dat het huidige geding dus niet tot de bevoegdheid behoort van de Vrederechterbanken, maar wel van de Rechtbanken van Koophandel;

Overwegende echter dat de Burgerlijke Rechtbank van Dendermonde ook zetelt in handelszaken, bij gebrek aan Handelsrechtbank, zodat het onderhavig geschil tot hare bevoegdheid behoort en zij ten gronde oordeelt (artikel 473, al. 3. W. B. R.; Verbr., 24 Febr. 1949, Pas. 1949, I, 164);

II. Prescriptie :

Overwegende dat, waar appellant geen inbreuken op het verkeersreglement worden aangewreven, de éénjarige prescriptie geen toepassing vindt;

III. Verantwoordelijkheid :

Overwegende dat geïntimeerden niet langer de artikelen 1382 en 1383 B. W. inroepen, maar hun eis doen steunen op artikel 1384, al. 1 B. W.;

Overwegende dat de consoorten De Maerschalc ongetwijfeld het bestaan van een gebrek aan de auto moeten bewijzen, het nochtans onverschillig is of het gebrek van de aanvang af bestond dan wel later werd toegebracht, of het aan ouderdom, slecht onderhoud of eender welke oorzaak te wijten is, of het verborgen, onbekend, ja zelfs onmogelijk te ontdekken weze (Van Ryn, Journ. Trib., 1946, blz. 165, alsook Verbr., 24 Mei 1945, Journ. Trib. 1946, blz. 196);

Overwegende dat de consoorten De Maerschalc zelfs niet behoeven te specificeren wel het juiste gebrek is en het volstaat met zekerheid te bewijzen dat het ongeval aan « een gebrek » — welk het ook weze en zonder dat het nader kunne bepaald worden — moet te wijten zijn;

Overwegende dat het bewijs van dat gebrek ook

door vermoedens mag geleverd en inzonderheid door de redenering dat, in de gegeven omstandigheden, het bepaald ongeval logisch niet te verklaren is zonder de aanwezigheid van « een gebrek » van de zaak (Van Ryn : « La responsabilité du fait de choses », Journ. Trib. 1946, blz. 165; Verbr. 25 Maart 1943, Pas. 1943, I, 111; Beroep Brussel, 3 Jan. 1945, Bull. Assur. 1945, blz. 257; Beroep Brussel, 27 Mei 1944, Bull. Assur. 1944, blz. 475; Beroep Luik, 14 Juli 1941, Rev. G. A. R. 1941, p. 3597; Civ. Brussel, 8 Jan. 1941, R.G.A.R. 1941, p. 3468);

Overwegende dat een stuurbreuk bij een geringe snelheid van 35 km. per uur, op een grote — zij het minder goede — weg, zonder dat de autovoerder een zeer harde schok weet te melden, in het jaar 1949 niet meer te verklaren is zonder een gebrek aan de auto; dat de consorten De Maerschalc dus aan hun bewijslast hebben voldaan (Beroep Brussel, 11 Maart 1936, R.G.A.R. 1936, blz. 2119);

Overwegende dat, zo de bewaker van de zaak mag bewijzen dat het gebrek aan een « vreemde oorzaak » is te wijten, hij nochtans niet gerechtigd is juist het gebrek, waarvoor hij instaat, als overmacht in te roepen; dat, zoals hoger reeds uiteengezet, de bewaker verantwoordelijk blijft zelfs voor hem onbekende, verborgen en zelfs onmogelijk te ontdekken gebreken;

Overwegende dat de gevorderde bedragen niet worden betwist;

Om deze redenen,

De Rechtbank, alle verdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende :

Zegt voor recht dat de heer Vrederechter onbevoegd was, doet het vonnis a quo te niet en de zaak ten gronde oordelende, krachtens art. 473, al. 3, Rv.;

Verklaart de eis ontvankelijk en gegrond, veroordeelt A. Van Ransbeeck om aan de consorten De Maerschalc te betalen een som groot 7.193 frank, met de wettelijke intresten vanaf 1 December 1947;

Verwijst de consorten De Maerschalc in de gerechtskosten van de dagvaarding en het ganse geding voor de Vrederechterbank tot en met de akte van hoger beroep, verwijst A. Van Ransbeeck tot de overige gerechtskosten.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST. NIKLAAS

1e Kamer. — 6 December 1949.

Voorzitter : M. Dirix.

Rechters : M.M. Blauwaert en Maes.

Referendaris : M. Thuysbaert.

Advocaten : Mrs. W. Castille en L. Meert.

Burgerlijke rechtsvordering. — Rechtskarakter van niet ter zitting van de rechtbank van Koophandel genomen conclusies.

Voor de Rechtbanken van Koophandel worden de conclusiën eerst geacht te zijn ingediend, wanneer zij door de partijen voor de rechtbank zijn genomen. Zolang dat niet geschied is, hebben partijen het recht hun conclusies te wijzigen en zelfs in te trekken, daar de nog niet voor de rechtbank genomen conclusiën slechts het karakter hebben van loutere ontwerpen en niet deel uitmaken van de debatten.

Een tegenvordering, ingediend bij een conclusie die niet binnen de verjaringstermijn voor de recht-

bank is genomen, is derhalve verjaard en moet niet ontvankelijk worden verklaard.

P.V.B.A. Mitropa Cars, Cannaerts en C°
t/ De Pauw en cs.

Gezien het exploit van rechtsingang van 13 Augustus 1947, betekend door het ambt van deurwaarder Albert Kochuyt te Dendermonde;

Aangezien de eis er toe strekt « gedaagden solidair te horen veroordelen om, voor de redenen uiteengezet in de inleidende dagvaarding, aan de aanlegster te betalen de som van fr. 29.185,30 met de rechterlijke intresten; gedaagden te horen veroordelen tot de kosten, met verklaring dat het te vellen vonnis uitvoerbaar zal zijn niettegenstaande alle verhaal en zonder borgstelling »;

Aangezien de aanlegster tot staving van haar eis aanvoert dat op 24 Augustus 1946 op de weg Antwerpen-St Niklaas, op het grondgebied der gemeente Beveren de haar toebehorende autobus werd aangereden door een vrachtauto, bestuurd door eerste gedaagde, in dienst van tweede gedaagde;

dat het ongeval enkel te wijten is aan de fout van eerste gedaagde;

dat inderdaad eerste gedaagde met grote snelheid reed ondanks de dichte mist, die op het ogenblik van het ongeval het uitzicht belemmerde; dat, wanneer hij de autobus van aanlegster bemerkte, de eerste gedaagde plots remde met het gevolg dat het achterdeel van zijn vrachtauto wegsloeg en op het linker voorgeedeelte en op de linker flank van de autobus botste;

dat de fout van eerste gedaagde nog blijkt uit de omstandigheid dat hij eerst 30 à 40 meter voorbij de plaats van het ongeval is stilgestaan;

dat de schade, aldus aan de autobus toegebracht door de schuld van eerste gedaagde, de som bedraagt van 15.600 frank, plus 7,50 % taks of 1107 frank;

dat anderzijds de herstellingen 12 dagen in beslag namen, hetgeen voor eiseres een verlies betekent van 1000 frank per dag of 12.000 frank voor de 12 dagen;

dat eindelijk de kosten van het deskundig onderzoek, zijnde 415,30 frank, dienen ten laste te worden gelegd van de gedaagden;

dat eerste gedaagde in dienst was van tweede gedaagde en deze laatste bijgevolg verantwoordelijk is voor haar aangestelde;

Aangezien de verweerders de feiten, zoals ze door de aanlegster worden voorgesteld, betwisten; dat zij meer bepaald ontkennen dat eerste verweerder met een grote snelheid heeft gereden en dat de vrachtauto slechts 30 à 40 meter voorbij de plaats van het ongeval is tot stilstand gekomen;

dat de verweerders integendeel beweren :

dat ze met een gematigde snelheid reden op de betonweg St Niklaas-Antwerpen; dat tussen Nieuwkerken en Beveren uit tegenovergestelde richting een boerengespan, bestaande uit twee karren en twee paarden, kwam aangereden; dat het weder mistig was en de baan glad; dat plots de autobus van eiseres het boerengespan voorbijstak en zodoende meer dan 1,20 meter de middellijn van de weg overschreed; dat ten gevolge van die niet te voorziene onregelmatige manoeuvre van aanlegster en, de rechter helft der baan niet meer vrij zijnde, eerste verweerder zoveel mogelijk naar rechts uitweek, zelfs tot op het fietspad en tegelijkertijd remde; dat wegens de glibberigheid van de weg de vrachtauto slipte, zoals ook de bestuurder van de autobus, met het gevolg dat het achterdeel van de vrachtauto de autobus « schuurde » op gans haar lengte;

dat de verweerder besluiten tot de algehele en uitsluitende verantwoordelijkheid van aanlegster om 1° een weggebruiker te hebben voorgestoken zonder zich ervan te vergewissen dat geen ander weggebruiker uit de tegenovergestelde richting kwam aangetreden; 2° de linker helft van de baan niet te hebben vrijgelaten voor de weggebruiker komende uit de andere richting;

dat de tweede verweerster bij wederzijds de betaling vordert van 6.970 frank, zijnde het bedrag der schade, die zij zelf door de schuld van aanlegster heeft geleden;

Aangezien de door de tweede verweerster ingestelde tegeneis nu reeds dient te worden afgewezen als zijnde niet ontvankelijk;

dat de verweerders immers de verantwoordelijkheid van aanlegster afleiden uit een dubbele door hen begane overtreding van het verkeersreglement, nl. van de artikelen 35 en 27;

Aangezien de openbare rechtsvordering en de burgerlijke eis, voortspruitende uit een misdrijf tegen de wet en de verordeningen betreffende de politie op het verkeer, vervallen na verloop van een jaar, te rekenen van de dag waarop het misdrijf werd begaan (art. 7);

Aangezien het ongeval, dat aanleiding gaf tot de huidige rechtsvordering, dagtekent van 24 Augustus 1946 en de eis van verweerster eerst op 22 November 1949 bij de rechtbank werd aanhangig gemaakt; dat op die datum de verjaring was ingetreden;

dat immers voor de rechtbanken van koophandel, de conclusiën slechts geacht worden te zijn ingediend op het ogenblik dat ze door de partijen, voor de rechtbank worden genomen; dat zolang dit niet gebeurd is partijen het recht hebben hun conclusiën te wijzigen en zelfs in te trekken, daar zij slechts het karakter hebben van loutere ontwerpen en van de debatten geen deel uitmaken (Pand. B., d. CXVI, V° Trib. de comm., bl. 272, n° 322; Antw. 25 Maart 1895, P. A. 1896, bl. 73);

Over de hoofdeis:
(zonder belang).

BIBLIOGRAPHIE

DEKKERS R. — Over de geschiedenis van het oud-Belgisch recht. — Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. — Brussel. — 1949.

In de mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Klasse der Letteren, is zopas de tekst verschenen van een lezing voor dit genootschap gehouden door Prof. René Dekkers over de Geschiedenis van het Oud-Belgisch recht. Wij wensen bijzonder de aandacht van onze lezers op deze publicatie te vestigen zowel wegens haar inhoud zelf als wegens de zeer belangrijke aankondiging die in deze lezing gedaan wordt. Wij vernemen er inderdaad dat Prof. Dekkers zich bezighoudt, in samenwerking met zijn collega Prof. Gilissen, een uitgebreid boek samen te stellen over de geschiedenis van het oud-Belgisch recht. Wie de geweldige belezenheid en de verbluffende werkkraft van Prof. Dekkers kent zal er zich rekenschap van geven hoe belangrijk de aankondiging is die ons hier gedaan wordt, want het lijdt geen twijfel dat de breed opgevatte geschiedenis van het oud-Belgisch recht, die de geleerde auteur onderneemt, een werk zal wor-

den van uitzonderlijke betekenis en dat zij een gapende leemte zal aanvullen in onze rechtswetenschap.

De lezing die thans verschenen is kan beschouwd worden als een eerste oriëntatie op het terrein dat de schrijver zal bewerken.

Prof. Dekkers doet uitschijnen dat na de bekende boeken van Defacqz en Britz er in België geen synthetische werken meer verschenen zijn over het oud-vaderlands recht. Wel werden er, vooral door historici, zeer verdienstelijke onderzoekingen gedaan betreffende onze publiekrechtelijke instellingen. De verhoudingen in het privaatrecht zijn echter volledig verwaarloosd geworden.

Prof. Dekkers onderscheidt nu in het materiaal, dat hij zich voorstelt te bewerken, tweeërlei soort rechtsbronnen: de lokale rechtsbronnen en de meer universeel georiënteerde rechtsgeleerde werken, die vooral het Romeins recht en het kanoniek recht tot voorwerp hebben.

De auteur geeft ons een eerste beknopt verslag over de onderzoekingen die hij ondernam bij de rechtsgeleerde schrijvers. Hij deelt ze in in bepaalde categorieën: de romanisten, de schrijvers over het gewoonterecht en deze over het moderne recht dat opkomt in het begin van de 17de eeuw. Telkens worden de meest representatieve figuren van elk dezer categorieën aangestipt.

Hoe beknopt ook dit eerste overzicht blijft, toch komt Prof. Dekkers nu reeds tot zeer interessante conclusies, namelijk deze dat de beide bestanddelen van het Belgisch recht, het lokaal recht en het geleerd recht elkaar nagenoeg in evenwicht houden. Hij wijst er op hoe weinig belangstelling de leer van het natuurrecht in de juridische kringen der zuidelijke Nederlanden heeft gevonden en geeft ons hiervan de verklaring.

Schrijver eindigt zijn overzicht met beschouwingen over het taalgebruik in de rechtsgeleerde werken. Vanzelfsprekend is het latijn overwegend, maar ook komen er talrijke Vlaamse en Franse werken voor en wel, volgens Prof. Dekkers, meer Vlaamse dan Franse.

De algemene conclusie die de schrijver trekt uit het eerste door hem ingesteld onderzoek is deze dat wanneer de oude juristen der zuidelijke Nederlanden wel niet aan de spits gestaan hebben der rechtswetenschap in Europa, zij toch uitgeblonden hebben door belangrijke hoedanigheden waarbij de auteur drukt op evenwicht, bezadigdheid en onafhankelijkheid.

Deze eerste korte schets toont ons hoe veelomvattend het plan is dat Prof. Dekkers heeft opgemaakt en welke rijke beloften er voor onze rechtshistorische wetenschap in dit plan liggen opgesloten.

R. Victor.

Edward JENKS, *A short history of English law from the earliest times to the end of the year 1938.* Methuen and Co, Ltd, Londen, 1949, XXXVI + 444 p.

Naast de monumentale *History of English Law* van Sir W. S. Holdsworth, in twaalf delen, F. W. Maitlands *Constitutional History of England* en Sir F. Pollock's *English Law before the Norman Conquest*, bekleedt deze populaire Engelse privaatrechtsgeschiedenis in één mooi uitgegeven boekdeel en 21 hoofdstukken een zeer bijzondere plaats in de Engelse rechtswetenschap: sinds 1912 beleeft zij thans reeds haar zesde uitgave!

De Engelse rechtsgeschiedenis met haar *cases* en *statutes* onderscheidt zich sterk van de rechtsgeschiedenis van het vasteland.

Jenks heeft zijn boek ingedeeld in vier perioden. De eerste gaat van de vroegste tijden tot aan de verovering van Willem van Normandië (1066): het is het tijdperk der Angelsaksische *Leges*, beïnvloed door Romeinse en canonieke wetten, en met veel gelijkenis met de Germaanse wetten.

Grotere verschillen komen eerst op de voorgrond tijdens de volgende periode: van 1066 tot aan de dood van Hendrik III (1272). De bronnen van het «common law» zijn de *lex terrae*, het Romeinse en canonieke recht, de keuren (vooral de *Constitutions of Clarendon*), de *provisions* en de praktijkboeken: de *Assises*, de *Records* en de *Text-books*. Daarna worden de feodaliteit en de landwetten bestudeerd: als basis dient het *Domesdaybook*. De verschillende rechten en plichten, alsmede de leenrechtelijke toestanden worden hier zeer overzichtelijk geschetst. Een ander belangrijk feit in de rechtsontwikkeling dezer periode is de vestiging van koninklijke gerechtshoven: locale, kerkelijke, feodale en handelsrechtbanken. Ook krijgen de criminele en burgerlijke procedures, evenals de jury (grand jury en petty jury) een meer moderne betekenis. Het vijfde hoofdstuk behandelt het erfrecht, de testamenten en de contracten.

De derde periode behandelt de rechtsontwikkeling vanaf Edward I (1272) tot in 1660: het is de triomf der *king's courts*, een tijd van nieuwe landverdelingen, nieuwe rechten en methodes van eigendomsoverdracht, van de organisatie van het persoonlijke eigendom, van een nieuwe contracten- en *torts*regeling. Ook het strafrecht en de strafvordering ontwikkelen zich volgens vaste normen: een aantal nieuwe feiten worden strafbaar gesteld. Ook in Engeland bestond het asylnrecht en het voorrecht van cleresij. De burgerlijke rechtsvordering in de late middeleeuwen met zijn *equity*-procedure, sterrekamer, *common Bench*, *Capias*, *Ac Etiam*, *Bill of Middlese*, *Quominus*, *Ejectio Firmae* wordt klaar en overzichtelijk uiteengezet.

In de vierde periode (1667-1927) constateren wij nieuwe moderne auteurs en bronnen, de *reform by equity*, verandering in de landelijke grondtoestanden, nieuwe vormen van persoonlijk eigendom: de *copyright Act*, de *Trade Mark registration Act*, de *Patents Act*, de *Joint Stock Companies*, de *Limited Liability*, de *Navigation Acts*, de *Merchant Shipping Acts*.

In het hoofdstuk, dat de contracten in het Moderne Recht behandelt, worden de door kinderen aangegane contracten, de juridische toestand der gehuwde vrouwen, de *Fatal Accidents Act*, de *Trade-Unions*, de eerkrenking en de belediging, de verwaarlozing, de *Conspiracy* en de *Protection of Property Act* en de *Trade Disputes Act* behandeld.

Kapittels 18 en 19 behandelen onderscheidenlijk de hervormingen op strafrechtelijk en burgerrechtelijk gebied, terwijl de twee laatste hoofdstukken de wetgeving en het eigendom in het tijdvak na Wereldoorlog I en een overzicht van de gehele wetgeving op privaatrechtelijk gebied gedurende de jaren 1928-1938 bieden. Deze 6e uitgave is vrijwel dezelfde gebleven als de voorgaande.

Wanneer we deze *Short History* willen vergelijken met een rechtsgeschiedenis van het vasteland, dan lijkt ons dat Olivier Martin's *Précis* daarvoor het best in aanmerking zou komen: hoewel dit laatste werk zich meer bepaaldelijk op het publiekrechtelijk terrein beweegt.

De klaarheid van taal en uiteenzetting, de overzichtelijkheid en goede indeling van het plan maken Jenks' boek tot een onmisbaar instrument voor al wie zich met de Engelse privaatrechtsgeschiedenis wil bezig houden.

L. Th. Maes.

MEDEDELINGEN

VIERING VAN PROF. E. VAN DIEVOET, TER GELEGENHEID VAN ZIJN DERTIGJARIG JUBILEUM ALS HOOGLERAAR TE LEUVEN.

Een Van Dievoet prijs

Dit is het dertigste jaar dat Professor E. Van Dievoet als gewoon hoogleraar doceert aan de Rechtsfaculteit van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Enkele zijner vrienden hebben gemeend dat deze gebeurtenis niet ongemerkt mocht voorbijgaan. Zij wensen dat aan al degenen die de Heer Van Dievoet hebben leren kennen in de uitoefening van zijn veelzijdige bedrijvigheid, gelegenheid zou worden geboden om hun verering en werkelijke sympathie te betuigen.

Aan deze viering werd dan ook geen zuiver academisch karakter gegeven. Het is onze bedoeling dat ook tot deelneming zouden worden uitgenodigd al degenen die de Heer Van Dievoet buiten zijn zuiver wetenschappelijke activiteit, hebben gekend en gewaardeerd.

Het valt echter niet te betwijfelen dat Professor Van Dievoet het grootste deel van zijn tijd heeft besteed aan de vorming van jonge juristen, en dat hij in de ware zin van het woord school heeft gemaakt.

Derhalve kan geen hulde de gevierde aangenamer zijn dan de oprichting van een Van Dievoet-prijs ter bevordering van persoonlijk wetenschappelijk werk onder de studenten van de Rechtsfaculteit te Leuven, zonder onderscheid van taal.

Deze prijs zal om de vijf jaar worden toegekend aan de studenten die de meest verdienstelijke studie over een onderwerp van privaatrecht hebben opgesteld, de ene in het Nederlands, de andere in het Frans.

Wij zijn er van overtuigd dat U zult willen bijdragen tot het vormen van het daartoe noodzakelijke kapitaal. Uw storting op postrekening n° 4263.27 van het Van Dievoet-Fonds, Brussel, wordt dankbaar tegemoet gezien. De lijst der namen van degenen die ten minste fr. 100 zullen hebben bijgedragen zal, samen met de verzamelde gelden, aan Professor Van Dievoet worden overhandigd op Zondag, 30 April 1950 te 11 u. in de Universiteitshallen te Leuven.

U bij voorbaat dankend voor Uw toetreding betuigen wij U, Mevrouw, Mijnheer, onze gevoelens van voorname hoogachting.

Het Inrichtend Comité.

WET VAN 15 DECEMBER 1949 tot verbetering van de verouderde termen van de Franse tekst van het Burgerlijk Wetboek en tot vaststelling, in die tekst, van sommige stilzwijgende opheffingen. (Staatsblad van 1, 2 en 3 Januari 1950.)

In het Staatsblad van 1, 2 en 3 Januari 1950 is de wet van 15 December 1949 verschenen «tot verbetering van de verouderde termen van de Franse tekst van het Burgerlijk Wetboek en tot vaststelling, in die tekst, van sommige stilzwijgende opheffingen».

Deze wet wijzigt dus alleen de Franse tekst van het Burgerlijk Wetboek. In de Memorie van Toelichting, in fine, Parlementair Bescheid Senaat, 1947-1948, nr 450, wordt bepaald, dat het aan de Commissie tot vertaling van de wetboeken «zal behoren rekening te houden met de door het onderhavig ontwerp

doorgevoerde aanpassingen wanneer zij de vertaling van het Burgerlijk Wetboek, die bij het koninklijk besluit van 22 September 1932 werd goedgekeurd, zal herwerken ».

De bij de invoering van deze wet gevolgde regeling lijkt niet zonder bezwaren te zijn en wel om de volgende redenen :

1° De vraag kan worden gesteld of zij wel volledig strookt met de geest van de wet van 18 April 1898, betreffende het gebruik van de Vlaamse taal in de officiële bekendmakingen, temeer daar de wet van 15 December 1949 zich er niet toe beperkt, de Franse tekst van het Burgerlijk Wetboek te moderniseren, daar diepere dan loutere vormwijzigingen aanbrengt (zie in verband hiermede onder meer artikel 427, waarin de personen worden opgesomd die van de voorgedij zijn vrijgesteld; artikel 15 van de wet van 15 December 1949).

2° Zolang de commissie tot vertaling van de wetboeken de Nederlandse tekst van het Burgerlijk Wetboek niet zal bijgewerkt hebben zal er een opvallend verschil bestaan tussen de Franse tekst en de Nederlandse tekst van het Burgerlijk Wetboek.

Dit is een spijtige toestand en het ware alleszins verkieslijk geweest zo de verbeterde Nederlandse tekst gelijktijdig of althans nagenoeg gelijktijdig had kunnen verschijnen.

Immers, elke herdruk van de Nederlandse tekst is, in de tegenwoordige omstandigheden, onmogelijk; het onderwijs in het Burgerlijk Recht aan de hand van die verouderde en van de Franse tekst afwijkende tekst, gaat met grote moeilijkheden gepaard. Daarenboven is er een ander bezwaar, dat verdient onder ogen te worden genomen. Artikel 8 van de hogervernoemde wet van 18 April 1898 bepaalt : « Wanneer de wet eischt dat, in arresten of vonnissen, de bewoordingen der toegepaste wet worden opgenomen, wordt alleen de Fransche of de Vlaamsche tekst ingelascht, naar gelang het arrest of het vonnis in het Fransch of in het Vlaamsch opgesteld is ». Welnu, de wet van 15 December 1949 heeft niet alleen Franse termen van het Burgerlijk Wetboek gemoderniseerd, maar ook woorden, en zelfs ganse zinnen ingevoegd of doen wegvallen. Hoe zal een rechter in het Vlaamse land het aan boord leggen als hij in zijn vonnis of arrest een gewijzigd artikel van het Burgerlijk Wetboek zal moeten aanhalen? Meer nog : zal het niet zonderling aandoen dat, wanneer in een Nederlands vonnis en in een Frans vonnis toevallig dezelfde tekst van het Burgerlijk Wetboek moet geciteerd worden, die beide teksten van één zelfde artikel soms niet gelijkkluidend zullen zijn?

H. H.

EMERITAAT VAN DE HEER EERSTE VOORZITTER VAN HET HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

De Heer Chevalier, eerste Voorzitter van het Hof van Beroep te Brussel, die tot het emeritaat toegelaten is geworden, heeft zopas afscheid genomen van het Hof. Het zal iedereen verrast hebben dat deze hoge magistraat, die er nog zo jong en levenskrachtig uitziet, reeds tot de ouderdom gekomen is die hem ingevolge de wettelijke bepalingen verplicht op rust te gaan.

De Heer Chevalier genoot in het midden van de magistratuur een zeer hoog aanzien om zijn uitgebreide kennis en zijn rechtschapenheid.

Met de leden van de balie had de Heer Eerste Voorzitter Chevalier steeds de allerbeste betrekkingen en al de advocaten zijn hem uiterst dankbaar voor zijn

minzame omgang. en voor de grote welwillendheid waarvan hij steeds te hunnen opzichte blijk heeft gegeven. Iedereen betreurt de onverbiddelijkheid van de wet, die een zo hoogstaand magistraat, die nog zovele diensten aan de rechtsbedeling had kunnen bewijzen, verplicht zijn activiteit neer te leggen.

De Heer Chevalier zal in het midden van de magistratuur en de balie een blijvende herinnering nalaten van een groot rechter en een goed mens.

NIEUWE VOORZITTER DER RECHTBANK VAN ANTWERPEN

Op 28 Februari 1950 verscheen in het Staatsblad de benoeming van de Heer H. Anthonis tot Voorzitter der Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen, in vervanging van de Heer Castelein, die vóór enkele maanden tot het emeritaat was toegelaten geworden.

De Antwerpse magistratuur en de balie verheugen zich ten zeerste in deze benoeming. De Heer Anthonis heeft inderdaad gedurende een lange loopbaan aan de Rechtbank te Antwerpen blijk gegeven van schitterende hoedanigheden. Hij paart een helder doorzicht aan een grote werkkraft en de leiding der Antwerpse Rechtbank kon aan geen beter handen toevertrouwd worden.

Het Rechtskundig Weekblad biedt de nieuwe Voorzitter eerebiedig zijn oprechte gelukwensen aan.

NECROLOGIE

RECHTER GERARD DESOLRE

Met grote verslagenheid heeft de rechtswereld te Antwerpen het overlijden vernomen van de Heer Rechter G. Desolre, die onverwacht overleden is ten gevolge van een heelkundige bewerking.

De Heer Desolre genoot bij zijn collega's der magistratuur en bij de leden der balie de algemene achting en sympathie. Als rechter had hij zich doen opmerken door zijn grote zakelijkheid en uitgebreide rechtskennis.

De Heer Desolre beperkte zich echter niet tot het gewetensvol vervullen van zijn ambt als magistraat, hij besteedde zijn vrije tijd aan wetenschappelijke studie, die blijvende vruchten heeft nagelaten.

In samenwerking met de Heer Verstraete, professor aan het Universitair Instituut voor Overzeese gebieden, publiceerde hij in het Nederlands het eerste deel van een uitgebreid leerboek van « Het Kongolees burgerlijk recht ». Dit eerste deel, dat een lijvig boek was van meer dan 400 bladzijden, behandelde de personen en het internationaal privaatrecht. Het boek was algemeen opgemerkt geworden om zijn degelijkheid en zijn overvloedige documentatie en de wetenschappelijke rechtswereld had er zich ten zeerste in verheugd, dank zij de grote inspanning van de auteurs, een merkwaardig wetenschappelijk studieboek, in de Nederlandse taal, over ons Kongolees burgerlijk recht te bezitten.

Het is uiterst te betreuren dat het de Heer Rechter Desolre niet is mogen gegeven zijn dit hoogstaand boek af te werken en aldus onze Vlaamse rechtswetenschap met een blijvend standaardwerk te verrijken.

Verder publiceerde de Heer Desolre ook nog een « Précis de législation sociale » waarin een uitstekende synthese gegeven wordt van de hedendaagse sociale wetten.

Het is in de hoogste mate pijnlijk dat deze harde werker op 43-jarige ouderdom aan zijn werkkring bij de Rechtbank en aan de wetenschap is ontruikt.

Het Rechtskundig Weekblad biedt aan de familie van de overledene de uitdrukking aan van zijn oprechte deelneming in de zware rouw die haar treft.

TIJDSCHRIFTEN

Rechtskundig Tijdschrift voor België. — Nr. 2, jaargang 1950.

Dr. Jur. M. Langhor, Inleidende bijdrage tot de studie der Bestuursgeschillen. — Paul R. Speyer, Bemerkingen omtrent eerherstel van de gefailleerde. — R. van Lennep, De voorlopige beslissing of Voorziening bij voorraad. — Rechtspraak.

Advocatenblad. — Nr. 2 van 15 Februari 1950.

Prof. Mr. D. van Eck, Enkele belangrijke beslissingen uit het Rauter-arrest, Mr. G. J. H. Kuyck, Houdt de schoenmaker zich voldoende bij zijn leest? Mr. J. H. Smeets, De advocaat en het belastingsrecht; Mr. W. Broertjes, « Befehl ist Befehl » — « Order is Order »; Mr. Th. J. F. A. ter Haar, Hechtenis in afzondering, m.o. Mr. A. Blom, Mej. Mr. M. A. Suyling, Onderlinge rang van preferenties; Mr. E. Emmering, Het Kinsey-rapport.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie. — Nr. 4127 van 25 Februari 1950.

W. J. De Langen, Progressie en inkomstenbelasting. — W. Boogman, Het tekort aan candidaat-notarissen

en de toekomst van het notariaat. — Mr. P. W. van der Ploeg, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Erfrecht.

Tijdschrift voor Gemeenterecht. — 2e Aflevering, Februari 1950.

Het federaal leven. — Syndicaal statuut. — Pleidooi voor een betere organisatie der gemeentehuizen. — Bevoegdheid van de Raad van State.

Recueil général de l'enregistrement et du notariat. — Janvier 1950.

Maurice Croufer, Climat fiscal et collaboration des particuliers avec l'administration.

Répertoire fiscal. — Janvier 1950 nr. 1.

Claude Deschamps, Nature de la confiscation en matière de douanes et accises. — Documents et références.

Revue de droit pénal et de criminologie. — Nr. 5, Février 1950.

Miglioli, Contribution à la justification d'un droit pénal universel positif. — Lacconia, Le délit de génocide et les droits de l'homme dans la société. — Gousenberg, Culpabilité pénale et morale. — J. Ley, L'opinion médicale concernant la réforme de la loi de défense sociale. — S. Versele, Notes sur la réforme de notre loi de défense sociale.

Journal des Tribunaux. — Nr. 3842 van 26 Februari 1950.

Pierre van Drooghenbroeck, Pour une réforme de notre système d'amende pénale. — René Golstein, La Convention de Rome et l'évolution du droit aérien international.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"